ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 25(5207)
Чацвер, 1 сакавіка 2001 года

Кошт у розніцу — 49 руб.

На мой погляд

Лёгкі дэсерт?..

Як рэальна зрабіць эстэтычнае выхаванне важнейшым фактарам фарміравання творчай асобы?

ГОЛАС у тэлефоннай трубцы быў наступальна-патрабавальны: "Настаўнікі матэматыкі і інфарматыкі аб'ядналіся?" — "Так, — адказваю, — аб'ядналіся". — "А чаму б не згуртавацца выкладчыкам прадметаў эстэтычнага цыкла? Даўно пара!.. У нас жа эстэтычнае выхаванне вядзецца курам на смех! Выраслі і растуць цэлыя пакаленні людзей, якія нічога не разумеюць у мастацтве! Хочам ствараць прадукцыю, канкурэнтаздольную на сусветным рынку?.. Цудоўна! Але ж навука даўным-даўно ўстанавіла, што якасць выпускаемай прадукцыі ў многім залежыць ад эстэтычнага развіцця і таго ж інжынера, і таго ж рабочага. Чаму, скажыце, Японія дала фору ў эканоміцы, лічы, усяму свету?.. Таму што ў школах гэтай краіны выдзяляецца самая вялікая колькасць часу менавіта вучэбным праграмам па прадметах эстэтычнага цыкла! А мы ўсё нацiскаем на матэматыку і інфарматыку"... — "Ну, я не супрацьпастаўляў бы адно другому". — "А я і не агітую за супрацьпастаўленне. Рэфармуемай школе патрэбна новая праграма эстэтычнага выхавання, скіраваная на мэтанакіраванае, паслядоўнае эстэтычнае развіццё дзіцяці на працягу ўсіх гадоў навучання. Такая праграма, рэалізацыя якой вырашыць і праблему другараднасці прадметаў мастацкага і музычнага профілю ў масавай агульнаадукацыйнай школе, і праблему выкладання іх неспецыялістамі, і праблему забеспячэння настаўнікаў неабходнымі дапаможнікамі і раздатачным матэрыялам, і праблему гадзін у вучэбным плане. Без яднання і напорыстасці настаўнікаў літаратуры, музыкі, выяўленчага мастацтва, сусветнай мастацкай культуры, арганізатараў адукацыі і навукоўцаў у вырашэнні ўсіх гэтых праблем сітуацыя з эстэтычным выхаваннем не зменіцца і праз дзесяць гадоў!.."

Калі чалавек гаворыць пра набалелае, думаю я, то эмоцыі яго можна зразумець. Што ж да згуртавання выкладчыкаў прадметаў эстэтычнага цыкла ў грамадскія аб'яднанні, кажу свайму суразмоўцу, то гэта не залежыць ад рэдакцыі газеты. А калектыўнае асэнсаванне вострых пытанняў на газетных старонках — гэта ўжо іншая справа. Абмен меркаваннямі і канкрэтнымі прапановамі, на мой погляд, дасць магчымасць акрэсліць шляхі вырашэння праблем эстэтычнага выхавання.

Прыклад Японіі, на які мы часта спасылаемся, канешне ж, пераканаўча пацвярджае, што развіццё эканомікі ў значнай меры залежыць ад мастацкай, духоўнай і эстэтычнай граматнасці работнікаў вытворчасці. Аднак трэба не проста заклікаць да ўздыму духоўна-эстэтычнай культуры, а вучыць ёй дзяцей з ранніх гадоў — гэта таксама "японскі" ўрок. На нарадах па эстэтычным выхаванні настаўнікі часта цытуюць словы Дзідро пра тое, што магутнасці дасягне тая краіна, дзе музыцы і маляванню вучаць гэтак жа, як чытанню і пісьму. Цытуюць у якасці аргумента, які пацвярджае важнасць прадметаў мастацкага і музычнага профілю. І могуць цытаваць яшчэ многа гадоў, калі пытанні паляпшэння эстэтычнага выхавання ў кожнай канкрэтнай школе не будуць вырашаны станоўча.

А калі яны будуць вырашацца станоўча?

Калі прадметы мастацтва зоймуць па праву першараднае месца ў навучальна-выхаваўчым працэсе як першарадныя ў фарміраванні творчай асобы?

Калі, скажам, выяўленчым мастацтвам і музыкай вучні масавай школы будуць займацца, як мінімум, дзве гадзіны ў тыдзень?

Калі нават у сельскіх малакамплектных школах прадметы эстэтычнага цыкла будуць весці спецыялісты?

Калі дырэктары школ перастануць бачыць у настаўніку выяўленчага мастацтва "бясплатнага" афарміцеля?

Калі настаўнікі будуць мець магчымасць выбраць тую ці іншую праграму альбо ствараць сваю?..

Альбо тады, калі ўрэшце з'явіцца навуковае абгрунтаванне музычна-мастацкай адукацыі на ўсіх ступенях адукацыі — дашкольнай, школьнай, прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай, вышэйшай?..

Пытанняў больш, чым адказаў. Як і больш трывогі, чым надзей. І ўсё ж у лепшае будучае хочацца верыць, праўда?

ДАВАЙЦЕ спачатку паразважаем вось над чым: якія асноўныя задачы вырашае эстэтычнае выхаванне? Будзем загінаць пальцы. Першае: эстэтычная адукацыя, фарміраванне тэарэтычных і каштоўнасных асноў эстэтычнай культуры асобы. Другое: мастацкая адукацыя, фарміраванне мастацкай культуры, каштоўнасных арыентацый і густаў асобы. Трэцяе: эстэтычная і мастацкая самаадукацыя і самавыхаванне, пастаяннае самаўдасканаленне чалавека. Чацвёртае: выхаванне творчых патрэбнасцей і здольнасцей асобы ў пасільным праяўленні сябе ў мастацтве, развіццё эстэтычных адносін да рэчаіснасці. Пятае: выхаванне эстэтыкі маральных паводзін асобы ў грамадскім жыцці і чалавечых узаемінах. Шостае: развіццё агульнага кругагляду, фарміраванне накіраванасці светапогляду і перакананасці.

Што вынікае з гэтых, на мой погляд, асноўных задач? Эстэтычнае выхаванне ахоплівае ўсе сферы нашага жыцця: вучобу, працу, быт, творчасць, мастацтва, спорт, прыроду, пазнанне, навуку, узаеміны, міжнацыянальныя адносіны, а ажыццяўляецца з улікам этнакультурных, этнапсіхалагічных і этнапедагагічных асаблівасцей. Такім чынам, эстэтычнае выхаванне мяркуе паступовае, паслядоўнае і мэтанакіраванае развіццё і фарміраванне эстэтычнай культуры асобы з дашкольнага ўзросту да атрымання прафесійнай адукацыі. Наша рэчаіснасць і сацыяльна-культурныя традыцыі беларускага народа, а таксама людзей з іншымі нацыянальнымі традыцыямі — вось аснова эстэтычнага развіцця асобы. Якую з гэтага можна зрабіць выснову? Эстэтычнае ўзвышэнне чалавека праходзіць некалькі этапаў і павінна мець пэўную накіраванасць. У дашкольным узросце дзіця накоплівае зыходную эстэтычную інфармацыю праз развіццё органаў пачуццяў і фарміраванне навыкаў эстэтычнага ўспрымання і дзейнасці. Менавіта ў раннім дзяцінстве фарміруецца актыўны інтарэс да мастацкай выяўленчай дзейнасці, музыкі, танца, мастацкага слова, а таксама развіваюцца элементарныя навыкі творчай дзейнасці. Гэта той базіс, на якім у школьныя гады адбываецца фарміраванне эстэтычных адносін да з'яў рэчаіснасці і мастацтва, авалодання сістэмай ведаў па асноўных катэгорыях эстэтыкі, шліфоўка ўстойлівых эстэтычных поглядаў і перакананняў, засваенне нацыянальнай мастацкай культуры ў адзінстве з сусветнай у межах праграм прадметаў мастацка-эстэтычнага цыкла з адначасовым набыццём вопыту мастацка-творчай дзейнасці ў розных відах мастацтва. Зразумела, што менавіта ў школьным узросце закладваецца творчы патэнцыял асобы. Развіццё гэтага патэнцыялу ідзе на наступных этапах навучання: прафесійна-тэхнічнага і атрымання вышэйшай адукацыі, калі ўзбагачаюцца ўяўленні пра культурна-эстэтычныя каштоўнасці грамадства, засвойваюцца паняцці аб прыгажосці працы і яе вынікаў, а ўражанні аб мастацтве ўплываюць на творчы падыход да працоўнай дзейнасці; калі фарміруюцца эстэтычныя адносіны да сваёй прафесіі і сістэмы ўнутраных эстэтычных перакананняў і матываў, высокая эстэтычная культура ў цэлым.

Было б вялікай памылкай недаацэньваць ролю сям'і ў эстэтычным выхаванні, а таксама культурных, навуковых арганізацый і сродкаў масавых камунікацый. Разам з сістэмай адукацыі ўсе інстытуты сямейнага і грамадскага выхавання ствараюць (павінны ствараць!) бесперапынны ланцуг паслядоўных эстэтыка-выхаваўчых звёнаў па меры сталення і развіцця асобы. Хачу падкрэсліць гэта, таму што працэсы станаўлення эстэтычнай культуры асобы і грамадства складаныя і шматгранныя, за хібы ў іх нельга абвінавачваць, як гэта нярэдка бывае, толькі школу. Дзе ж, скажыце, як не ў сям'і, найперш фарміруецца эстэтычнае стаўленне да працы, прыроды і да ўзаемаадносін з іншымі людзьмі? Таму, на мой погляд, заслугоўваюць усямернай падтрымкі энтузіясты, якія ствараюць сямейныя клубы для арганізацыі сумеснага правядзення вольнага часу дзецьмі і бацькамі, для сумесных паездак, экскурсій, наведвання тэатраў, выстаў, музеяў, канцэртаў, для гуртковых заняткаў па інтарэсах. Менавіта ў такіх узаемінах бацькоў і дзяцей і фарміруюцца ў многім каштоўнасныя асновы адносін дзяцей да рэчаіснасці, прыроды, да з'яў грамадскага жыцця і саміх сябе.

А што ж можна зрабіць у масавай агульнаадукацыйнай школе — вядучым звяне ўсёй сістэмы мастацка-эстэтычнага выхавання — па паляпшэнні фарміравання цэласнай эстэтычнай культуры асобы вучня?

Перш-наперш давайце паразважаем над сутнасцю эстэтычнай культуры школьніка. У чым яна? Гэта і развітасць пачуццёва-ацэначнай эстэтычнай свядомасці, эстэтычнай патрэбнасці, эстэтычнага густу і ідэала, эстэтычных поглядаў; гэта і ўменне арыентавацца ў разнастайных эстэтычных і мастацкіх каштоўнасцях; гэта ўменні і навыкі ўсвядомленага аналізу мастацкіх і эстэтычных з'яў, матывацыя той ці іншай эстэтычнай ацэнкі; гэта і развітасць вобразнага мыслення як творчага працэсу, якое праяўляецца ў мастацкай, вучэбнай, пазнавальнай, працоўнай, гульневай і грамадска карыснай дзейнасці; гэта, вядома ж, і эстэтычная актыўнасць у духоўных узаемінах з акружаючымі людзьмі, прыродай і мастацтвам. Зразумела, што на ўсіх ступенях сярэдняй агульнаадукацыйнай школы неад'емнай складаемай зместу навучання і выхавання павінны быць літаратура, музыка, выяўленчае і прыкладное мастацтва, харэаграфія, тэатр, кіно, архітэктура. Зразумела, што эстэтычныя аспекты павінны быць і у выкладанні ўсіх школьных вучэбных дысцыплін. Але што мы маем нярэдка ў канкрэтнай практыцы?.. Дыспрапорцыю ў вывучэнні прадметаў гуманітарна-эстэтычнага і прыродазнаўча-матэматычнага цыклаў, адсутнасць стройнай, цэласнай сістэмы эстэтычнага выхавання і пераемнасці ва ўдасканаленні асобы школьніка ў працэсе яе ўзроставага і сацыяльнага развіцця. Ці садзейнічае гэта глыбокаму засваенню дзецьмі эстэтычнай культуры? Пытанне рытарычнае.

А чаму вучыць станоўчы вопыт мастацка-эстэтычнага выхавання, набыты ў многіх не толькі профільных, але і звычайных агульнаадукацыйных школах? Развіццё эстэтычных патрэбнасцей дзяцей вядзецца ад элементарнай у пачатковых да ўстойлівай патрэбнасці ў сярэдніх і старшых класах, да імкнення займацца тым ці іншым відам мастацтва, спасцігаць сутнасць прыгожага і ствараць прыгожае ў акружаючым жыцці. Шляхі і формы эстэтычнай дзейнасці вучняў у такіх школах самыя разнастайныя: гурткі мастацка-эстэтычнай накіраванасці, заняткі спевамі, танцамі, рытмікай, яркія святы з масавым удзелам дзяцей, гутаркі па пэўным плане пра музыку, жывапіс, тэатр, кінамастацтва, выставы выяўленчага і прыкладнога мастацтва, конкурсы на лепшае выкананне народных, сучасных і бальных танцаў, чытанне кніг аб мастацтве, фестывалі мастацкай самадзейнасці, наведаванне тэатраў і кіно з папярэднімі гутаркамі, абмеркаванне прагледжаных спектакляў і фільмаў. Лепшы вопыт эстэтычнага выхавання сведчыць, што ўстойлівая эстэтычная патрэбнасць ператвараецца ў неабходны кампанент духоўнага жыцця выпускнікоў толькі тады, калі ў школе забяспечваецца эстэтызацыя выкладання ўсіх прадметаў, калі на старшай ступені навучання вучні сістэматычна вывучаюць эстэтыку і гісторыю мастацтваў і калі яны займаюцца эстэтычнай дзейнасцю індывідуальна і ў мастацкіх калектывах. Такі выпускнік ведае асновы мастацтва, разумее ідэі мастацкіх твораў, адрознівае сапраўды цудоўнае ад пошлага, вычурнага, у вучобе, паводзінах, побыце і працы выконвае патрабаванні эстэтыкі, развівае свае здольнасці да мастацкай дзейнасці, дапамагае іншым людзям далучацца да прыгожага.

ПЕРАЧЫТАЎ папярэдні сказ і ўздыхнуў: гэта пакуль што ў ідэале. Прызнаемся шчыра: комплексны падыход да вырашэння задач мастацкай адукацыі і маральна-эстэтычнага выхавання застаецца зачастую толькі добрым пажаданнем. І будзе такім, на маю думку, да таго часу, пакуль у педагагічнай свядомасці і ў грамадстве будзе пераважаць погляд на эстэтычную культуру як на лёгкі дэсерт, які падаецца як прыгожая аздоба пры заканчэнні розных семінараў, нарад, пасяджэнняў, пра які ўспамінаюць як пра неабходнасць толькі напярэдадні правядзення розных урачыстасцей і святаў.

Перабольшваю?..

Алег КУЛІЦКІ.

Паўстагоддзя ў школе

У пасляваенным 19·8 годзе пераступіла парог сельскай школы ў вёсцы Глінішча Хойніцкага раёна, на радзіме народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, маладзенькая настаўніца Мальвіна Яраш. У той час ёй даводзілася быць біёлагам і географам, выкладаць працоўнае навучанне. А заадно з'явілася ідэя стварыць музей, дзе б можна было знаёміць дзятву з гісторыяй іх краю, паказваць прадметы быту сялян, расказваць пра знакамітых землякоў. І такі музей з'явіўся, сёння ён носіць імя Івана Мележа. Мальвіна Якаўлеўна прапрацавала на школьнай ніве роўна палову стагоддзя, пайшла на пенсію, але ўсё роўна цягне да свайго дзецішча.

НА ЗДЫМКУ: Мальвіна Якаўлеўна Яраш за кроснамі, на якіх і сёння можна ткаць палатно.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Ліст у рэдакцыю

Дапамажыце ў бядзе!

Аддзел адукацыі Маладзечанскага выканкама звяртаецца да чытачоў "Настаўніцкай газеты" з просьбай аб дапамозе. У іх калегі, настаўніцы пачатковых класаў сярэдняй школы № 8 Маладзечна Вольгі Юр'еўны Балкоўскай здарылася бяда: цяжка захварэў сын, які ў гэтым годзе павінен быў вучыцца ў падрыхтоўчым класе. Дыягназ — востры лімфабласны лейкоз. Вольга Юр'еўна выхоўвае сына адна. Яе бацькі — пенсіянеры, да таго ж маці таксама цяжка хворая.

Шаноўныя калегі, ваша пасільная дапамога можа выратаваць жыццё маленькага чалавека. Накіроўваць сродкі можна на разліковы рахунак 3622000001122 у ААБ "Беларусбанк", г. Мінск, код 795 УНН — 600395123 (плацёжнае паручыцельства, рэспубліканскі навукова-практычны Цэнтр дзіцячай анкалогіі і гематалогіі, на лячэнне дзіцяці — Балкоўскага Дзмітрыя Анатольевіча).

Саветы і школа

Практыка, вартая пераймання

Школьныя сталовыя Дзяржынскага раёна, як правіла, забяспечаны ў неабходнай колькасці гароднінай і бульбай, якія вырашчаны на прышкольных участках ці зароблены вучнямі ў гаспадарках падчас правядзення ўборачных работ.

А як з малаком, мясам? На Дзяржыншчыне склалася наступная практыка: малаком і мясам школьныя сталовыя забяспечваюцца бясплатна ці адпускаюцца па льготных цэнах.

Дзеля зніжэння кошту абедаў райвыканкам выдаткоўвае на кожнага вучня пэўныя грашовыя сродкі. Гэта Дзяржынскі райвыканкам пачаў практыкаваць адным з першых у Мінскай вобласці.

За якасцю школьнага харчавання сочаць супрацоўнікі раённага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі.

Наш кар.

Пра што б хацелася сказаць на ІІ з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Спецыялісты на "сезонную" работу?

Ва ўсе часы вучні стваралі своеасаблівы табель аб рангах для школьных прадметаў. Адны былі адназначна важныя і патрэбныя, другія — з сярэдзінкі на палавінку, трэція проста цярпелі іх. Дарчы, прадметы з трэцяй групы з'яўляліся крыніцай выдатных адзнак для найбольш неруплівай часткі вучняў: задавалі мала, пыталіся не вельмі строга...

Апошнія два гады школьны курс "Чарчэнне" вучні не адносяць нават да вышэйназванай трэцяй групы. Ды і як адносіць адну гадзіну ў тыдзень на працягу паўгоддзя па прадмету далёка не гутарковага жанру? Проста адбылі і забылі. Ці да ведаў і ўменняў тут?.. А ўжо пра кваліфікацыю тых, хто сёння выкладае чарчэнне ў большасці беларускіх школ, і гаварыць, на жаль, не даводзіцца. І ў гэтым няма віны саміх настаўнікаў, як і адміністрацыі школы. Як знайсці спецыяліста на такую "сезонную" работу?

Я разумею, што цяпер — пераходны перыяд, і неўзабаве чарчэнне і прадмет працы аб'яднае новы прадмет пад назвай "Тэхналогія". Але гэта ж у будучыні, няхай і не ў вельмі далёкай. А сёння? І няхай ужо даруюць мне аўтары і прыхільнікі новага прадмета, але я ўжо не першы год не магу для сябе вызначыць, што ж гэта такое — "Тэхналогія"? Ёсць тэхналогія апрацоўкі металаў ціскам, тэхналогія металаў і іншых канструкцыйных матэрыялаў, тэхналогія швейнай вытворчасці, камп'ютэрныя тэхналогіі. А вось што такое тэхналогія ўвогуле? Гэта, напэўна, па класіку: "Мы все учились понемногу, чему-нибудь и как-нибудь". Але ж на календары XXI стагоддзе! У большасці высокаразвітых краін чарчэнню вучаць з дапамогай камп'ютэрнай праграмы "Auto CAD", а мы і ад алоўка гатовы адмовіцца? І гэта ўсё пры тым, што і да алоўка, і да камп'ютэра патрэбны галовы: і настаўніка, і вучня.

Няўжо атрымаецца, што магільная пліта для "Чарчэння" ўжо гатова, засталося толькі напісаць эпітафію?

Але ж любы адукаваны чалавек разумее, што прасторавае ўяўленне неабходна не толькі канструктару ці архітэктару. Яно бывае зусім не лішнім і пры вывучэнні некаторых раздзелаў фізікі, хіміі, стэрэаметрыі. Ды і чыста графічныя навыкі яшчэ нікому не перашкаджалі. Узяць хаця б некаторае паляпшэнне почырку з-за шматгадовай неабходнасці раз у тыдзень пісаць чарцёжным шрыфтам.

У кагосьці можа скласціся ўражанне, што чарчэнне — аснова ўсіх асноў, яго веданне з'яўляецца амаль ці не адзінай умовай вучобы і ў сярэдняй, і ў вышэйшай школе. Але ж любы будынак складаецца з асобных цаглінак. І калі дзе-небудзь на вышыні восьмага паверха дастаць адну з іх — наўрад ці знойдзецца шмат жадаючых мець у такім будынку кватэры.

У мінулым ХХ стагоддзі мы шмат і часта разбуралі: палацы, храмы, чалавечыя лёсы. Дык, можа, хопіць эпітафій. Ода — жанр усё ж такі больш жыццярадасны.

Барыс КУНІН,
намеснік дырэктара па навуцы Ірынінскай гімназіі, настаўнік чарчэння вышэйшай катэгорыі.
Гомель.

Дыскусія

Як жа выцягнуць ланцужок?

У адным з нумароў "Настаўніцкай газеты" апублікаваны дыскусійны артыкул псіхолага Валянціны Багаслоўскай "Педагагічны стэрэатып: сіла ці слабасць?". Варта адзначыць, што тэма, закранутая аўтарам, вельмі незвычайная, нестандартная, можна сказаць. Напэўна, аўтар мае рацыю: калі ўсё вакол змяняецца, то павінны адбывацца пэўныя змяненні ў жыцці школьных калектываў. Вось толькі пытанне: гэтыя змяненні павінны быць адэкватны адно аднаму ці не?

Калі ў жыцці грамадства з'явіліся "новыя рускія" (у нашых суседзяў) і "новыя беларусы" (гэта ў нас), то павінны і ў школе з'явіцца "новыя вучні", "новыя выдатнікі"? Так? Не стану тлумачыць, хто такія "новыя беларусы". З гэтым усе больш-менш знаёмыя. А вось спалучэнне "новыя выдатнікі" патрабуе тлумачэнняў. Не буду звяртацца да тэарэтычных прамудрасцяў, а лепш пакажу на прыкладзе.

Вось неяк тэлефануе мне знаёмая, былая настаўніца адной са школ Бабруйска. Прыйшла ўнучка са школы (яна выдатніца, вучыцца ў 5-м класе) і расказвае: за спісанае дамашняе заданне па матэматыцы яна бярэ столькі грошай, па рускай мове — столькі і г.д. Ці не мала яна бярэ? Гэта ўжо пытанне да бабулі? А тая абурылася і пачула ў адказ: "Адстала ад жыцця..." І ўрэшце рэшт параіла, што трэба ўважліва чытаць газеты і глядзець тэлевізар. Там часта пішуць і гавораць пра тое, што "бясплатны сыр бывае толькі ў пастцы".

Хто ж мае рацыю ў гэтай няпростай сітуацыі: унучка ці бабуля? Калі прытрымлівацца тых змяненняў, якія апошнімі гадамі адбыліся ў грамадстве, калі рыначныя адносіны (часам дзікія) запаланілі ўсё, то ўнучкіна праўда. Не можаш рашыць задачы ці не хочаш — гані манету. Яна ж прадае сваю інтэлектуальную працу. А з маральнага пункта гледжання? Калі меркаваць па былых часінах, то адказ вядомы. А з пазіцый сённяшняга дня?

А якой павінна быць рэакцыя настаўніка матэматыкі, калі вучні паскардзяцца яму, што Таня ці Ваня бяруць грошы за спісаныя задачы? Паставіць тым, хто купляе гэтыя задачы, "2" ці прачытаць мараль "гандляру"? Не бяруся адказваць на гэтае пытанне.

Наадварот, з майго боку з'яўляюцца пытанні: ці ўсе змены ў нашым жыцці павінны ўкараняцца ў жыццё вучнёўскіх калектываў? Ці ўсё ж такі школа павінна аберагчы нашых дзяцей ад ірвацкіх і дзяляцкіх праяўленняў, абараніць іх ад пэўных негатыўных з'яў і працэсаў?

Вельмі асцярожна выкажу наступную думку: у такіх сітуацыях педагагічны стэрэатып з'яўляецца сілай, а не слабасцю. Балерына ў сцэнічным адзенні не павінна з'яўляцца на вуліцах горада, вучню ж у пляжным адзенні нельга паказвацца ў школе.

Калі прытрымлівацца рыначных адносін, то настаўнік, атрымліваючы ад дзяржавы жабрацкае жалаванне, мае поўнае права патрабаваць даплату ад бацькоў за сваю нялёгкую працу. Але не! Сейбіту ж "разумнага, добрага, вечнага" быццам жа процiпаказаны такія патрабаванні. Каб не парушаць маральныя асновы сваёй прафесіі, настаўнік ідзе на хітрасць. На ўроках недавучвае, а затым прапануе бацькам уласную асобу ў якасці рэпетытара. Ці прапануе свайго калегу, а той — яго. Вось такі абмен "паслугамі". Ёсць, канешне, і іншыя варыянты. А вынік заўсёды адзін: вучні, у кішэнях бацькоў якіх гуляе вецер, будуць недавучкамі і застануцца за бортам ВНУ. У лепшым выпадку ім "свеціць" тэхнікум, а то і ПТВ.

Аўтар артыкула лічыць, што вучні могуць і нават маюць права даваць ацэнку сваім педагогам, а потым вывешваць штосьці ў выглядзе рэйтынгаў на бачным месцы. А дзеля чаго, прабачце? Каму гэта ўсё патрэбна? Гэта палепшыць паспяховасць у школе? Зробіць вучняў больш выхаванымі? Зробіць больш камфортнымі школьныя ўзаеміны? Калі гэта і дасць нейкі эфект, то толькі адмоўны, унясе раскол у педкалектыў, пагоршыць у ім маральную атмасферу.

Мне вядомы выпадак, калі больш высокі рэйтынг атрымаў не настаўнік матэматыкі, вучні якога сістэматычна перамагалі на гарадскіх і абласных алімпіядах, найвышэйшы прафесіянал, але даволі патрабавальны ў ацэнках ведаў вучняў, а настаўнік беларускай мовы і літаратуры з адукацыяй у два курсы інстытута, але затое "найшырэйшы" ліберал, які ацэньваў веды вучняў па двухбальнай сістэме: "4" і "5". А каму ж не хочацца атрымліваць вось такія "падарункі" ды яшчэ ў будні дні?

Ну, добра, пагодзімся з аўтарам артыкула: вучні маюць права ацэньваць работу настаўнікаў. Тады давайце не адмовім у такім праве настаўнікам: няхай яны ацэньваюць работу дырэктара школы і яго намеснікаў. І вывешваюць гэтыя самыя рэйтынгі ў працэнтах для агляду вучняў і настаўнікаў. Ці многія дырэктары пагодзяцца з гэтым? Хутчэй за ўсё выкажуць пратэст: "усім цяжка дагадзіць".

Але настаўнікі — гэта дарослыя людзі, умудроныя вопытам, адукаваныя. Дык давайце пойдзем далей: дадзім ім права выбіраць дырэктара тайным галасаваннем на сходзе педкалектыву. Дарэчы, такі эксперымент у свой час меў месца, але кануў у Лету...

А цяпер пра рэкамендацыі Ш. А. Аманашвілі спецыяльна дапускаць памылкі, каб іх знаходзілі навучэнцы і "перажывалі пачуццё задавальнення". Мой шматгадовы вопыт паказвае, што неразумнае карыстанне гэтымі рэкамендацыямі можа прывесці да таго, што настаўнік застанецца ў дурнях. Мая калега, настаўніца хіміі, начыталася тоўстых часопісаў тыпу "Советская педагогика" і спецыяльна дапусціла памылку напрыканцы тлумачэння матэрыялу пры напісанні хімічнай рэакцыі. Меркавалася, што яна будзе знойдзена вучнямі на гэтым жа ўроку. Але, на жаль, клас быў не вельмі моцны, канец урока скомканы па прычыне недахопу часу. Словам, памылка "паехала" разам з дамашнім заданнем.

Паводле тэарэтычнай устаноўкі, настаўніца на наступны дзень павінна была давесці задуманае да лагічнага заканчэння. Але здарылася непрадбачанае: ініцыятыву ўзялі вучні. Толькі яна зайшла ў клас, як адзін з іх запытаўся: "Марыя Пятроўна, на мінулым уроку вы запісалі формулу рэакцыі ў адным выглядзе, а ў дапаможніку яна дадзена не так. Дык каму ж верыць?". Настаўніца разгубілася і сказала, што яна спецыяльна дапусціла памылку. Але, на жаль, вучні ёй не вельмі паверылі. Праз некалькі дзён да дырэктара прыйшоў адзін з бацькоў, афіцэр-авіятар, і заявіў, што педагог дрэнна ведае свой прадмет. Дапускае памылкі, а потым выдумляе ўсялякія казкі на гэты конт. Паказаў і сшытак сына з гэтай "памылкай". І чым закончыўся гэты "эксперымент"? Дырэктар аб'явіў настаўніцы вымову за дрэнную падрыхтоўку да ўрокаў. На наступны год гэты клас па патрабаванні бацькоў перадалі іншаму настаўніку.

Таму спецыяльна дапускаць памылкі на ўроку могуць сабе дазволіць педагогі з бясспрэчным аўтарытэтам сярод вучняў, у высокім прафесіяналізме якіх не сумняваецца ніводны вучань. Адным словам, "што дазволена Юпітэру, не дазволена быку". А ў сувязі з нашым выпадкам, што дазволена прафесару Аманашвілі, не заўсёды дазволена звычайнаму настаўніку.

А цяпер пагаворым пра стабільнасць. Стабільнае грамадства, стабільная дзяржава. Гэта, на агульную думку, выдатна. А вось тэзіс "школа — астравок стабільнасці" вымаўляецца часта з адценнем смутку і здзіўлення. Тут чамусьці стабільнасць асацыіруецца з застоем і загніваннем. Але, з іншага боку, у народзе кажуць, што ўсё новае — гэта даўно забытае старое". А прыгадайце словы вялікага Вердзі: "Трэба вярнуцца назад — гэта і будзе прагрэсам". Не, я не заклікаю да руху назад. І тым не менш часам зазірнуць у мінулае карысна, хаця б у 40 — 60 гады.

Усе настаўнікі ва ўсіх школах вялікай краіны дзесяткі гадоў вялі ўрокі па адзіным "сцэнарыі": арганізацыйны момант, апытанне (праверка дамашняга задання), тлумачэнне матэрыялу, яго замацаванне. Тэхнічныя сродкі навучання: крэйда (не заўсёды якасная), класная дошка (часцей за ўсё самаробная). Большасць настаўнікаў не мелі вышэйшай адукацыі. Часта выпускнікі педвучылішчаў выкладалі ў старшых класах. Пра якія-небудзь лабараторныя і практычныя заняткі вучні нават і не ведалі. Галоўным і асноўным дапаможнікам для настаўніка быў школьны вучнёўскі падручнік даваеннага ўзору. Словам, шмат чаго не было, але затое было галоўнае — веды вучняў на вышыні (!). Выпускнікі сельскіх школ былі канкурэнтаздольныя пры паступленні ў ВНУ. Ніякіх льготнікаў тады не было. Слова "рэпетытар" можна было сустрэць хіба што ў слоўніку. Вучні не адчувалі ніякіх перагрузак. Сцвярджаю гэта, бо сам вучыўся ў той час.

Савецкую сістэму вывучалі і штосьці пераймалі нават амерыканцы. Менавіта ў тыя гады адбываўся бурны росквіт навукі і тэхнікі.

А сёння? Метадычнай літаратуры шмат, вялізная разнастайнасць метадычных прыёмаў і тыпаў урокаў. Практычна ўсе настаўнікі маюць вышэйшую адукацыю. Кінаапараты, вучэбнае тэлебачанне, камп'ютэры, Інтэрнет...

СМІ пачалі ўжываць выказванні: інфармацыйныя тэхналогіі, перадвыбарчыя і выбарчыя тэхналогіі, закулісныя тэхналогіі палітыкаў... Ратуйце, хіба можа наша школа абмінуць гэтую "навінку"? Вось так і з'явіліся тэхналогіі навучальнага працэсу. Ну нельга даць вучням патрэбных ведаў без гэтых тэхналогій!

Між тым, як гэта ні дзіўна, сёння рухаючай сілай школьнай адукацыі з'яўляецца яго Вялікасць Рэпетытар. Рэпетытары ўсе гэтыя тэхналогіі выкінулі ў скрынку для смецця, але тым не менш паспяхова рыхтуюць выпускнікоў школ для паступлення ў ВНУ. Падумаць толькі: у рэпетытарах маюць патрэбу нават медалісты! А можа, трэба заснаваць у педагагічных установах факультэты ці аддзяленні для падрыхтоўкі рэпетытараў? Думаю, без работы яны не застануцца.

Вось і атрымліваецца, на маю думку, што прычына ўсіх "балячак" сучаснай школы заключана не ў наяўнасці ці адсутнасці якіх-небудзь стэрэатыпаў, іх сіле ці слабасці. Напэўна, недзе схаваны "залаты ланцужок". Засталося толькі знайсці хаця б адно звяно гэтага ланцужка, каб ухапіцца і выцягнуць яго на паверхню. (Гэтая думка належыць чалавеку, спасылацца на імя якога сёння лічыцца нямодным).

Яўген ШЫРОКІ,
педагог.

ДА ЎВАГІ ПАДПІСЧЫКА!

Адпаведна дагаворам, заключаным з рэдакцыямі (выдавецтвамі), пры афармленні падпіскі прадпрыемствы сувязі ажыццяўляюць пасрэдніцкія паслугі па распаўсюджванню і дастаўцы, таму за нявыхад, несвоечасовы выхад з друку газет і часопісаў адказнасць перад падпісчыкам нясе рэдакцыя (выдавецтва).

Праверце правільнасць афармлення абанемента, на абанеменце павінен быць пастаўлены адбітак касавай машыны. Пры афармленні падпіскі (пераадрасоўкі) без касавай машыны на абанеменце ставіцца адбітак каляндарнага штэмпеля аддзялення сувязі. У гэтым выпадку абанемент выдаецца падпісчыку з квітанцыяй аб аплаце кошту падпіскі (пераадрасоўкі).

- -

Для афармлення падпіскі на газету ці часопіс, а таксама для пераадрасавання выдання бланк абанемента з даставачнай картачкай запаўняецца падпісчыкам чарніламі, разборліва, без скарачэнняў, у адпаведнасці з умовамі каталога.

Запаўненне месячных клетак пры пераадрасаванні выдання, а таксама клеткі "ПВ-МЕСЦА" выконваецца работнікамі прадпрыемстваў сувязі.

Харчаванне школьнікаў

Хлеб — усяму галава

На выязным пасяджэнні Мінскага абласнога выканаўчага камітэта (на мінулым тыдні ў Чэрвені) ішла гаворка аб стане і мерах па паляпшэнні арганізацыі харчавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў садах, школах, інтэрнатах, прафесійна-тэхнічных і сярэдніх спецыяльных навучальных установах.

Што ж уяўляе сабою абедзенны стол дашкольнікаў, вучняў, навучэнцаў ПТВ і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў Чэрвеньшчыны? За параўнальна кароткі перыяд харчаванне дзяцей (у першую чаргу ў школах) прайшло шлях "ад булачкі з чаем — да абеду з трох страў".

Наведанне Шасцісноўскай пачатковай школы-сада было асабліва паказальным. Дырэктар школы Святлана Голуб расказала, што ў адпаведнасці з рашэннем райвыканкама, ды і проста зыходзячы з няпісанага правіла прыязных узаемін паміж навучальнай установай і гаспадаркай (у дадзеным выпадку калгаса імя Калініна), на тэрыторыі якой яна месціцца, яе шэфская дапамога адчувальная.

Калгас штомесяц выдзяляе дзесьці каля 35 кілаграмаў мяса. Ну а сховішча, зразумела, запоўнена гароднінай, бульбай. Капусты ўдосталь як свежай, так і засоленай, шынкаванай. Варэнне — самае рознае. Абы быў апетыт у дзяўчынак і хлопчыкаў, якія наведваюць школу-сад. Дзяржаўная датацыя плюс шэфская дапамога калгаса зрабілі харчаванне дзяцей бясплатным. Бацькі дашкольнікаў толькі ўносяць плату за наведванне садка дзецьмі.

Прыкладна гэтак жа наладжана харчаванне і ў Турэцкай базавай школе.

Харчаванне арганізавана з улікам фізічных патрэб вучняў.

— Шмат у чым, — расказвае дырэктар школы Уладзімір Мікалаевіч Конік, — дапамагае ў гэтым плане мясцовы калгас "Х з'езд Саветаў".

Прывычнай стала практыка заключэння дагавора паміж праўленнем калгаса і школай, у якіх канкрэтна абумоўлены стасункі паміж імі. Так, згодна дамове, у сёлетнім навучальным годзе калгас забяспечыў школьную сталовую бульбай (3 тоны), у дастатковай колькасці морквай і іншай агароднінай, малаком.

Увогуле Турэцкая базавая школа адметная вучэбна-выхаваўчым працэсам. Тут трывала прыжылася кабінетная сістэма навучання.

Харчаблок мае ў сваім распараджэнні тры халадзільнікі, электрамясарубку. Прадугледжваючы пытанне наконт таго, што часам можа электрарухавік аказацца няспраўным, Уладзімір Мікалаевіч расказаў, што ў даным выпадку першымі памочнікамі з'яўляюцца спецыялісты гаспадаркі. Гэта ён назваў дапамогаю разавага характару.

Рашэнне раённага выканаўчага камітэта аб даручэнні арганізацыі школьнага харчавання аддзелу адукацыі колькі гадоў таму назад тлумачыцца як магчымасцю стрымаць павышэнне цэн на харчаванне (пазбегчы пасрэднікаў), так і імкненнем перадаць яго тым, каму блізкая і знаёмая школьная справа, хто непасрэдна адказны за яе.

Дадатковыя клопаты адукацыйнікам? Так. Ды яны ўжо сталі звыклымі — арганізацыя вучэбна-выхаваўчага працэсу і школьнага харчавання цяпер у раёне зніціваныя.

Набылі неабходную колькасць посуду, пэўны гаспадарчы інвентар, абнавілі халадзільную гаспадарку, іншае тэхналагічнае абсталяванне.

Эфектыўнымі захадамі (замена традыцыйнай булачкі з чаем на паўнавартаснае харчаванне) райвыканкама сталі яго рашэнні аб маштабах шэфскай дапамогі. Напрыклад, мясныя і малочныя прадукты гаспадаркі адпускаюць школьным сталовым па цэнах, якія напалову ніжэйшыя за рэалізацыйныя, бульбу і гародніну — бясплатна.

За мінулы навучальны год калгасы і саўгасы прадалі школьным сталовым 8,5 тоны мяса. З іх 890 кілаграмаў далі бясплатна. Асаблівая ўдзячнасць калгасам "Х з'езд Саветаў", "Беларусь", імя Фрунзе, імя Калініна.

У снежні для харчавання вучняў набыта 680 кілаграмаў свініны па 800 рублёў, амаль 700 кілаграмаў ялавічыны па 400 рублёў. Аб'яднанне грамадскага харчавання прадавала свініну па 3017 руб. за кг., ялавічыну — па 1415 руб. за кг). Розніца адчувальная. Яна выкарыстана на зніжэнне кошту школьных абедаў.

Зніжэнню кошту харчавання садзейнічаюць і прышкольныя ўчасткі.

Летась з іх сабралі 25,3 тоны бульбы, амаль 23 тоны гародніны, зварылі 3,4 тоны варэння і павідла, засалілі 2,7 тоны агуркоў, заквасілі 10 тон капусты. А ўсяго для школьных сталовых нарыхтавалі 88,3 тоны бульбы і 37,3 тоны агародніны.

Вельмі апраўдвае сябе набыццё прадуктаў оптам на базах і транспарціроўка іх па кальцавых маршрутах у школы. Так, пачак 15-працэнтнай смятаны абыдзецца ў 253 рублі (з улікам падатку на дадатковую вартасць). Гандаль рэалізуе яго па 300 рублёў. Кілаграм макаронаў вышэйшага гатунку абыходзіцца ў 514 рублёў. У магазіне ён каштуе 606 рублёў.

Калега пытае:

— Дык колькі каштуе абед у школьнай вясковай сталовай, меню якога складзена з улікам фізіялагічных патрэб вучняў?

Выявілася, што абед (салат з квашанай капусты, боршч, катлета са свініны і пюрэ з бульбы, кампот) у сістэме грамадскага харчавання каштаваў бы вучню амаль 400 рублёў. У школьнай жа сталовай ён "цягне" толькі на 102 рублі.

Прыемнае ўражанне пакінула наведанне Смілавіцкай школы-інтэрната (дырэктар Уладзімір Купрэйчык). Найперш гэтая навучальная ўстанова адметная (у мэтах працоўнага выхавання) сваёй падсобнай гаспадаркай. Гэта 17 гектараў ворыва і агароду, 0,3 га саду. Мяркуюць, што вясною райвыканкам дадаткова выдзеліць інтэрнату 10 гектараў зямлі.

Тут, мабыць, без трактара не абысціся? Ды ён ёсць. І, як і належыць — да яго прычапны інвентар. Два гады таму назад капітальна адрамантавалі гароднінасховішча, у страі дзеючых — сезонная цяпліца, невялікая свінаферма, пчалапасека (15 сем'яў), нават завялі гусей.

Мінулагодняя восень для вучнёўскіх брыгад (і ўвогуле для школы-інтэрната) была плённай. Сабрана 45 тон бульбы, 12,5 тоны капусты, 4 тоны морквы, 1,1 тоны сталовых буракоў, 3,8 тоны яблыкаў, 50 кілаграмаў мёду.

Прадукцыя, па словах Уладзіміра Міхайлавіча, заробленая вучнямі, бясплатна перададзеная інтэрнату шэфамі-калгасамі, робіць харчаванне вучняў як таннейшым, так і разнастайным.

На пасяджэнні ішла канкрэтная размова менавіта аб мерах па паляпшэнні арганізацыі харчавання дзяцей, вучнёўскай моладзі ў навучальных установах вобласці, каб дзеці, падлеткі былі забяспечаны паўнавартаснай ежай, каб яна каштавала не так дарага, была па кішэні іх бацькам.

Менавіта гэтым вызначаліся паведамленні намесніка старшыні аблвыканкама Сяргея Паўлюкевіча і начальніка ўпраўлення адукацыі аблвыканкама Георгія Нікановіча.

Георгій Іванавіч акцэнтаваў увагу ўдзельнікаў пасяджэння на практыцы (у Слуцкім раёне) заключэння прамых дагавораў школ з мясцовымі мяса- і сыракамбінатамі, хлебазаводам. Гэта дазваляе школьным сталовым купляць прадукты па адпускным кошце вытворцы. Практыкуецца закуп прадуктаў працяглага захавання оптам з разлікам пазбегнуць наступстваў чарговага скачка цэн.

Настойлівы пошук мер па паляпшэнні арганізацыі харчавання дзяцей, вучнёўскай моладзі ў Клецкім раёне дае свой плён. Напрыклад, перавод сталовай Клецкага ПТВ-206 на гаспадарчы разлік дазволіў не толькі палепшыць якасць харчавання, яго арганізацыю, але і накіраваць сэканомленыя сродкі на ўдасканаленне яе матэрыяльна-тэхнічнай базы.

Пастанова па азначаным пытанні на выязным пасяджэнні Мінскага абласнога выканаўчага камітэта прынята на аснове канкрэтных прапаноў, ажыццяўленне якіх дазволіць палепшыць як арганізацыю дзіцячага харчавання, так і яго якасць.

Уладзімір НОВІК.

22 лютага лічыцца днём стварэння гайдаўскага руху ва ўсім свеце. На Гомельшчыне гэтую дату не ў першы раз адзначаюць у музычна-педагагічным каледжы імя Выгоцкага, дзе ў 1992 годзе была створана адна з першых на Беларусі арганізацыя гайдаў. І сёння гомельскія дзяўчынкі сябруюць з гайдамі многіх краін, у першую чаргу — са сваімі суседзямі з Польшчы.

Прыярытэты, якія вызначаюць гайдаўскі рух, — гэта здаровы лад жыцця, вывучэнне замежных моў і выхаванне высокамаральных грамадзян нашай краіны, патрыётаў сваёй Радзімы.

НА ЗДЫМКУ: актывісты гайдаўскага руху ў Гомелі — навучэнцы каледжа імя Выгоцкага.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Побач з намі

Адкрыць новую зорку

Агульнавядома, што выхаваннем падрастаючага пакалення займаюцца і сям'я, і дзіцячы сад, і школа, і вуліца.

Пазашкольнае выхаванне далучае дзяцей і падлеткаў да творчай працы, адкрывае свет прыгажосці, вучыць любіць культуру свайго народа, ведаць і шанаваць агульначалавечыя каштоўнасці, падводзіць іх да свядомага выбару прафесіі. У пазашкольныя ўстановы дзеці прыходзяць самі, выбіраюць сабе педагога і цікавы занятак.

Зладжаная, рэзультатыўная работа Мінскага абласнога Цэнтра дзіцячай творчасці — гэта заслуга ўсяго калектыву. Але больш за ўсіх клапоцяцца пра аўтарытэт сваёй установы яе дырэктар і яго намеснікі.

Сапраўды, "правай рукой" можна назваць намесніка дырэктара абласнога Цэнтра дзіцячай творчасці Веру Паўлаўну Лучанок. Яе пастаянны клопат — паляпшэнне адукацыйна-выхаваўчай работы ў гуртках і студыях, удасканаленне выхаваўчых праграм, падбор, падрыхтоўка і расстаноўка кадраў, адкрыццё разнастайных аб'яднанняў, якія адпавядаюць сучасным патрабаванням дзяцей і моладзі.

Вера Паўлаўна з'яўляецца яшчэ і кіраўніком лялечнага гуртка, які ахвотна наведваюць дзеці. Разам яны рыхтуюць і паказваюць лялечныя спектаклі ў Цэнтры дзіцячай творчасці, у іншых установах горада, удзельнічаюць у конкурсах і фестывалях.

Мінскі абласны Цэнтр дзіцячай творчасці — установа абласная, таму калектыў працуе на вобласць: займаецца міжкурсавой падрыхтоўкай кадраў, метадычным забеспячэннем, удасканаленнем масавай работы. І да ўсяго гэтага мае самае непасрэднае дачыненне Вера Паўлаўна. Можна ўпэўнена сказаць, што ў справе развіцця дзіцячай мастацкай самадзейнасці ў вобласці ёсць яе асабістая заслуга. Думаецца, шмат цёплых слоў сказалі і яшчэ скажуць Веры Паўлаўне дзеці і іх удзячныя кіраўнікі. За сваю плённую працу па выхаванню падрастаючага пакалення В.П.Лучанок узнагароджана Ганаровымі граматамі ўпраўлення адукацыі Мінаблвыканкама і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Калектыў жадае Вам, паважаная Вера Паўлаўна, поспехаў, творчага ўзыходжання на новую прыступку педагагічнага майстэрства, больш аднадумцаў і ўдзячных выхаванцаў, доўгіх гадоў жыцця.

Жанна АНГЕРЧЫК,
загадчыца інфармацыйна-метадычнага аддзела Мінскага абласнога Цэнтра дзіцячай творчасці.

Рупліўцы педагогікі

Лекцыі, на якіх заўсёды аншлаг

Мікалай Васільевіч Кухараў, прафесар, акадэмік, добра вядомы сярод педагагічнай грамадскасці краіны. І хоць ён працуе ў Гомелі, загадвае кафедрай акмеалогіі ў гомельскім ІПК, часта бывае ў сталіцы. Адзін з яго "прыпынкаў" — Мінскі абласны ІПК. Сустракаецца з выкладчыкамі, размаўляе з метадыстамі, супрацоўнічае з калегамі з аддзела, арганізатарамі адукацыі і вучэбнага працэсу.

Як навуковец, як аўтарытэтны настаўнік настаўнікаў М.В.Кухараў шмат увагі ўдзяляе павышэнню кваліфікацыі кіруючых работнікаў сталічнай вобласці. Лекцыі, практычныя заняткі, круглыя сталы па праблемах педагагічнага майстэрства і творчасці, кансультаванне кіраўнікоў школ — гэтыя і іншыя формы работы праводзіць Мікалай Васільевіч з кіруючым корпусам асветнікаў Міншчыны.

З задавальненнем слухаі кіраўнікі школ Крупшчыны, К-пыльшчыны, Барысаўскага, Б-рэзінскага, Лагойскага, Любаскага і Слуцкага раёнаў аўтаскія праекты Мікалая Васільевіча Кухарава па ўдасканалені сучаснага ўрока, па новых формах і змесце метадычнай работы з кадрамі, знаёміліся з новыі падыходамі да вывучэння, абгульнення і распаўсюджвани педагагічнага вопыту, з сучасным стылем ажыццяўлени ўнутрышкольнага кантролю. Аўдыторыі заўжды пера поўнены.

Вось што гавораць пра док тара педагагічных наву М.В.Кухарава тыя, хто слухаў яго лекцыі.

Зінаіда Мікалаеўна Міроненка, намеснік загадчыка Слуцкага раённага аддзела адукацыі:

— Інтэлект, логіка мыслення, уменне данесці навукова-практычны матэрыял да слухача і "зрабіць" яго адаптаваным, прымаемым — непаўторны талент прафесара Кухарава. Па праблемах развіцця педагагічнай творчасці педагога я слухала шмат лекцый, але менавіта "кухараўскі варыянт" задаволіў мае прафесійныя запыты. лічу, што менавіта вялікі практычны вопыт, праца ў школе дапамагаюць прафесару Кухараву быць кумірам ў асяроддзі педагагічнай грамадскасці.

Іван Анатольевіч Дзерман, загадчык Слуцкага раённага аддзела адукацыі:

— Жэст, міміка, мова, манера паводзін — гэта той артыстычна-настаўніцкі манеўр, якім Кухараў авалодаў дасканала. Кожны сказ, выказаны ім — аргументаваны, доказны, носіць велізарную, кампетэнтную псіхолага-педагагічную нагрузку-інфармацыю. Я слухаў яго і думаў: вучоны расказвае вядомае мне, але як абгрунтавана, навукова і даступна ўмее падтрымаць цябе і сказаць, што ты на правільным шляху.

Валерый Уладзіміравіч Фурык, намеснік загадчыка Любанскага раённага аддзела адукацыі:

— На занятках у прафесара Кухарава я прысутнічаў шэсць гадзін. Час — праляцеў імгненна. Было цікава, бо я не быў пасіўным слухачом, а ўдзельнікам вучэбнага працэсу: выступаў, дзяліўся вопытам, працаваў у групах, распрацоўваў праграму, працаваў над распрацоўкай канцэпцыі развіцця адукацыйнай установы. Мікалай Васільевіч, не даваў гатовых падказак, а ставіў педагога ў сітуацыю пошуку, даследавання. А стварэнню такой сітуацыі для кожнага педагога Мікалай Васільевіч аддае прыярытэт у сваёй лектарскай дзейнасці.

Анатоль Іосіфавіч Вялічка, дырэктар Камунарскай сярэдняй школы Любанскага раёна:

— Тры разы за сваю педагагічную дзейнасць мне давялося слухаць М.В.Кухарава. І кожны раз я натхняўся на творчасць, наталяў смагу па добрай лекцыі і мудрым лектары. Іменна прафесар Кухараў дапамог мне ў складанні праграмы развіцця школы. Сціпласці, інтэлігентнасці і чалавечай абаяльнасці я вучуся ў Мікалая Васільевіча заўжды. Беларускай педагагічнай навуцы пашанцавала на вучонага, які стварае не толькі манаграфіі і навуковыя трактаты, а падае практыкам метадычны інструментарый да дзеяння.

Ніна Іванаўна Караваева, дырэктар Аўгустаўскай базавай школы Лагойскага раёна:

— Лагайчане з вялікай радасцю прымалі ў сваім раёне вядомага вучонага Мікалая Васільевіча Кухарава. Фарміраванне творчай асобы педагога, педагога-даследчыка — прыярытэтны накірунак у дзенасці сучаснай школы. Я з задавальненнем слухала М.В.Кухарава, які гаварыў пра дыягностыку педмайстэрства і педтворчасці педагога. Мне прыемна, што Мікалай Васільевіч шмат працуе на сельскую школу, не пакідае без увагі малакамплектную школу і яе праблемы.

Я слухаў гэтыя выказванні кіруючых работнікаў адукацыі Мінскай вобласці і думаў: колькі ж трэба зрабіць для педагагічнай грамадскасці, каб былі гэткія водзывы, гэткая павага, гэткі аўтарытэт. Зараз абласны ІПК Мінскай вобласці рыхтуецца да чарговай сустрэчы з доктарам педагагічных навук, прафесарам, акадэмікам Мікалаем Васільевічам Кухаравым, каб працягнуць распачатую працу, весці эксперымент.

Мікола ГРУДЗІНСКІ.

А як за мяжой?

Вучні за камп'ютэрам

У Германіі, дзе 12,5 тысячы школ да пачатку 1999 года былі падключаны да Інтэрнэта, ідзе ўжо чацвёртая хваля падключэння навучальных устаноў да сеткі. На гэтыя мэты міністэрства адукацыі і нацыянальны правайдэр Інтэрнэта Deutsche Telecom выдзяляюць DM 100 млн. А еўрапейскае аддзяленне найбуйнейшага ў свеце інтэрнэт-правайдэра America Online плануе прадаставіць пачатковым і сярэднім школам, а таксама 900 тысячам выкладчыкаў у Германіі бясплатны доступ у сетку.

У Ірландыі з 1999 года распачата нацыянальная праграма міжшкольных сувязяў, якая праводзіцца па ініцыятыве міністэрства адукацыі краіны. У яе рамках да канца 2001 года плануецца прадаставіць усім школам неабходнае камп'ютэрнае абсталяванне і праграмнае забеспячэнне.

У Нідэрландах міністр адукацыі падпісаў загад аб стварэнні Нацыянальнай электроннай сеткі, у якой аб'ядноўваюцца ўсе школы і каледжы краіны, а кожны настаўнік і вучань будуць мець уласны электронны адрас (e-mail) і доступ у Інтэрнэт.

У Францыі падчас праведзенай міністэрствам адукацыі агульнанацыянальнай праграмы даследаванняў была адабрана 5 тысяч школ, якія ў 2001 годзе будуць абсталяваны для работы ў сетцы. Гэта ў два разы больш, чым было падключана па гэтай праграме ў 1999 годзе. Праграма з агульным бюджэтам 20 мільёнаў французскіх франкаў часткова фінансуецца дзяржавай.

У Швецыі рэалізуецца трохгадовы план (1999—2001 гг.) па інфармтэхналогіях. Прадугледжаны ўдзел у ім усіх школ краіны. Над яго рэалізацыяй будуць працаваць усе дырэктары, 40 працэнтаў (60 тысяч) настаўнікаў і 1000 каардынатараў.

Школа прыгажосці

Пінская харэаграфічная школа адкрыта ў 1978 годзе. Сёння тут займаюцца харэаграфіяй і музыкай 265 дзяцей ва ўзросце ад 7 да 15 гадоў. Спачатку дзеці два гады вучацца на падрыхтоўчым аддзяленні, а потым — шэсць гадоў асноўнага курса. У школы ўжо больш як 300 выпускнікоў. Яны працуюць у многіх прафесійных танцавальных калектывах Беларусі, ёсць і артысты балета ў Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі.

НА ЗДЫМКАХ: заняткі ў рэпетыцыйным класе. На пярэднім плане — вучаніца 2-га класа Марына Кавалёва; выпускніца школы Надзея Мядзведзева сёння выкладчык харэаграфіі.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

Таленты — побач

"Гэта — Мы" са Шчомысліцы

У гэтай школе шануюць роднае слова. Пераконваешся, калі трымаеш у руках першы нумар літаратурнага альманаха "Гэта — Мы" Шчомысліцкай сярэдняй школы Мінскага раёна, прэзентацыя якога адбылася нядаўна. "У нас вучацца і працуюць таленавітыя людзі з вялікім творчым патэнцыялам", — сцвярджае дырэктар школы Марат Касцяневіч. Гэта ён не раз спрабаваў даказаць і самім вучням. Альманах — сведчанне ягоных слоў.

А пачалося ўсё ў 1995 годзе, калі ў школе пачаў выходзіць часопіс "Мысліца". У 1996 годзе ён заняў другое месца ў рэспубліканскім конкурсе школьных газет і часопісаў. Праз два гады рэдкалегія часопіса была адзначана журы Першага міжнароднага фестываля дзіцячай прэсы "Ветразь надзеі" прызам за захаванне беларускасці ў журналістыцы. На яго старонках змяшчаюцца матэрыялы аб жыцці раёна, вёскі, школы, вершы вучняў, іншыя цікавыя матэрыялы.

І вось наступны этап у гэтым накірунку — літаратурны дадатак да часопіса. На старонках арыгінальна аформленага альманаха "Гэта — Мы" — вершы, апавяданні, малюнкі вучняў і настаўнікаў школы. Творы розныя, як і іх аўтары: адны пішуць у хвіліны, калі хочацца лётаць ад шчасця, другія — у час балючых пошукаў адказаў на важныя жыццёвыя пытанні.

Юнымі паэтамі апякуецца настаўнік працы і геаграфіі Валянцін Лазараў — вядомы ў Мінскім раёне паэт. І справа набыла новае дыханне: вершы вучняў вызначаюцца моўным багаццем, арыгінальнасцю. Рыхтуецца да выхаду другі нумар альманаха. А на прэзентацыі дырэктар школы выказаў спадзяванне, што абавязкова выйдуць у свет зборнікі вершаў самога Валянціна Андрэевіча і яго найбольш адораных вучняў.

Вераніка ПІНЧУК,
вучаніца 8"А" класа
Шчомысліцкай
сярэдняй школы.

Новае ў прафтэхадукацыі

На што здольныя і чаму навучаны

Цэнтральнай ідэяй рэфармавання прафесійнай адукацыі стаў дэкларуемы асобасны падыход. Былая ідэалізаваная адукацыя арыентавалася на ўсярэдненага чалавека. Мэтай адукацыі была праграма, а вучань — "сродкам" яе засваення. Сёння мы апынуліся ў сітуацыі выбару арыенціраў: ці асобасная адукацыя — гэта ўсё былое, толькі названае інакш, ці гэта сапраўды новае, і яго трэба асвойваць. Агульная хваля зменаў у краіне схіліла многіх да другой пазіцыі, але неабходнай падрыхтоўкі (навуковай, метадалагічнай, метадычнай) да асвойвання і вырашэння гэтай праблемы не было, і пайшоў працэс спрашчэння. Калі асобаснае — то, значыць, клопат пра кожнага навучэнца, улік яго інтарэсаў і патрэбнасцяў, з заклікам: "Ты павінен стаць асобай". А што такое асоба, гэта лепей за простага чалавека? Нават псіхолагі не прыйшлі да агульнага меркавання наконт зместу гэтага паняцця: сёння існуе мноства вызначэнняў асобы. Дык што мы хацелі б ад вучня? Каго мы развіваем?

Глыбіня зместу асобаснай адукацыі ў іншым. Так, трэба ўлічваць інтарэсы і патрэбнасці навучэнцаў, але гэтага мала. Давайце пералічым інтарэсы і патрэбнасці першакурснікаў (канешне, не ўсіх, і няхай даруюць мне гэтае выказванне) сельскіх і будаўнічых вучылішчаў. Дык што развіваць?.. Значыць, больш важна ствараць умовы для іх развіцця. Асобасная адукацыя як працэс і вынік разглядаецца з пункту гледжання сістэмы ўзаемінаў, якія чалавек асвойвае, развівае, рэалізуе. У працэсе фарміравання розных адукацыйных магчымасцяў мы імкнемся канцэнтраваць увагу на тым, як яны развіваюць стаўленне навучэнцаў да свету, да людзей, да саміх сябе.

Прынцыпова іншы падыход да правядзення навучальна-выхаваўчага працэсу ў новых сацыяльна-эканамічных умовах заключаецца ў тым, што трэба адказаць на адно быццам бы простае, але вельмі істотнае для прафесійнай школы пытанне: навучэнца вучаць ці ён вучыцца?

Навучальна-выхаваўчы працэс доўгі час быў арыентаваны на навучанне моладзі, якая ў масе сваёй вучыцца не хацела. Адсюль склалася, што выкладчык "цягне" навучэнцаў да ведаў. А аптымальнай формай арганізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу ў гэтым выпадку з'яўляецца групавая ўрочная сістэма. Яна, напэўна, зручная тым, што вучэбны матэрыял падаецца малымі дозамі. Навучэнцы знаходзяцца пад кантролем педагога, а той, у сваю чаргу, пад кантролем кіраўніка навучальнай установы.

У рыначнай эканоміцы веды, кваліфікацыя становяцца капіталам навучэнца, будучага рабочага. Таму вучыць вучыцца — галоўная мэта навучання ў любой прафесійна-тэхнічнай навучальнай установе.

У аснову кладзецца самастойная работа навучэнцаў, самаарганізацыя яго вучэбнай дзейнасці. Навучальна-выхаваўчы працэс карэнным чынам ператвараецца: пазіцыя "педагог наперадзе навучэнцаў" павінна змяніцца пазіцыяй "навучэнец наперадзе". Педагог павінен зарыентаваць, накіраваць вучня, а потым "прапусціць яго наперад" і час ад часу кансультаваць, папраўляць у яго самастойным руху ад няведання да ведання праз індывідуальныя і групавыя кансультацыі, арганізацыю навучальнай работы ў малых групах і камандах, гульнёвых формах і г.д.

Асобасна арыентаваная адукацыя патрабуе сур'ёзных змяненняў у прафесійнай кваліфікацыі, новай педагагічнай пазіцыі. Фокусам прыкладання такіх намаганняў становіцца чалавек, а не праграма, не ўрок, не веды самі па сабе.

У чым сутнасць такога падыходу? Кожнаму ўзроставаму перыяду жыцця дзіцяці павінны адпавядаць свае формы і змест. У малодшым школьным узросце — гэта гульня. У 10 — 14 гадоў вядучай дзейнасцю становіцца наладжванне ўзаемінаў з равеснікамі, спроба сваіх магчымасцяў і такім шляхам абуджэнне цікавасці да якой-небудзь справы. Вельмі часта ў гэты перыяд і настаўнікі школы, і бацькі імкнуцца навязаць дзіцяці нейкі занятак, не даючы магчымасці ажыццявіць спробу і выбар, і тым самым падштурхоўваюць яго на шлях інфантыльнасці ці аддалення. Каму не вядома ходкая школьная фраза "Табе шлях толькі ў ПТВ!"? А што значыць толькі ў ПТВ? Вучні ў гэтым узросце яшчэ не заўсёды адрозніваюць паняцці кваліфікацыі пасля навучальных устаноў рознага тыпу. А бацькі часам таксама аб гэтым не дбаюць. "Ідзі ў тэхнікум, сын Іванова туды пайшоў". Ці "Пойдзеш у інстытут, у мяне там прыяцель працуе, дапаможа ў вучобе". А дзе ж тая асоба ў гэты час, якую мы збіраемся развіваць?

Арганізацыя працоўнага выхавання на базе прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў дае магчымасць вучням школ вызначыцца ў выбары прафесіі. Вучні школ Ленінскага раёна Магілёва ахвотна ідуць у прафесійны ліцэй № 1, у ПТВ № 58 і ПТВ № 227, бо ведаюць, што тут не па чутках даведваюцца пра сутнасць многіх прафесій.

У гэтым узросце дзейнасць дзяцей звязана з імкненнем да самарэалізацыі, самаўдасканалення. Маральнасць, патрыятызм, грамадзянскасць не фарміруюцца — яны нараджаюцца, утвараюцца пад уздзеяннем спрыяльных умоў, адпаведных прыродзе чалавека.

З 1995 года ў Рыа-дэ-Жанейра (Бразілія) праводзіўся унікальны эксперымент, які павінен быў прыцягнуць маладых людзей трушчобаў да карыснай дзейнасці і адвесці іх ад злачынных груповак. Ідэя была ў наступным: пасля авалодання камп'ютэрнай пісьменнасцю чалавек з нізоў пранікаецца да сябе вялікай павагай і адчувае сябе асобай, здольнай удзельнічаць у жыцці грамадства. За два гады былі адкрыты 32 школы, у якіх вучыцца звыш 500 чалавек. Заняткі ў школе выклікалі ў маладых людзей жаданне праводзіць больш часу ў школе, і тым самым дапамагалі ім вырвацца са звыклага ладу жыцця.

Як вядома, самая доўгая дарога пачынаецца з першага кроку. З парога прафесійна-тэхнічнай навучальнай установы для падлетка пачынаецца самы галоўны шлях — у прафесійнае жыццё. Таму навучальная ўстанова, як храм, павінна быць заўсёды адкрыта для навучэнцаў.

Педагагічны вопыт прымушае пераканацца ў простай і непахіснай ісціне: выпускнікі школ, у большасці сваёй, калі накіроўваюцца ў ПТНУ, жадаюць добра вучыцца. І таму перад педагогамі стаіць найцяжэйшая задача — падтрымаць цікавасць да навучання, не даць падлетку расчаравацца, падмануцца ў сваіх чаканнях.

Усе педагагічныя пошукі становяцца марнымі, калі ў вучня няма жадання вучыцца. А жаданне вучыцца не знікае пры адной умове — калі ёсць поспехі ў вучобе. Цікавасць да вучобы ёсць толькі там, дзе ёсць натхненне. У пачатку поспеху — упэўненасць навучэнца ў тым, што ён яго дасягне. Поспех нараджае натхненне.

Канфуцый казаў: "Сынава павага складаецца з паспяховага завяршэння незакончанай работы продкаў і з перадачы дасягненняў нашчадкам": Мы і сёння шукаем найлепшыя шляхі паспяховай перадачы гэтага вопыту.

Вялікае значэнне пры гэтым мае арганізацыя і правядзенне конкурсаў прафесійнага майстэрства. На справе можна даказаць свой прафесіяналізм. Навучэнцам і майстрам прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў вобласці сёлета даецца магчымасць паказаць сябе ў справе. Упраўленне адукацыі сумесна з камітэтам па справах моладзі запланавалі правесці 24 конкурсы "Лепшы па прафесіі" сярод майстроў і навучэнцаў. Форум ведаў і ўменняў адкрыты конкурс сярод навучэнцаў і майстроў вытворчага навучання "Слесар па рамонту аўтамабіляў", які адбыўся на базе ПТВ № 14. Калектыў навучальнай установы на чале з дырэктарам В.Шэхам пастараліся стварыць добрыя умовы для таго, каб канкурсанты адчувалі сябе камфортна.

Цікавым было і тое, што барацьбу за перамогу вядуць паралельна і педагогі, і навучэнцы. А як хваляваліся яны адзін за аднаго! У кароткія хвіліны перапынку ажыўлена абмяркоўваліся прыёмы выканання работ. І тут яны былі роўныя. Забывалася, што гэта — майстар, а гэта — вучань. У адзіным імкненні паказалі на што здольныя, чаму навучаны, што пераnялі ад педагога.

Ларыса РАБАВА,
намеснік дырэктара абласнога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі Магілёва.

Экспрэс-падручнік

Чалавек. Грамадства. Дзяржава

Вучэбны дапаможнік для 9 класа агульнаадукацыйнай школы з беларускай мовай навучання пад рэдакцыяй доктара філасофскіх навук прафесара Ю.А.Харына

(Працяг. Пачатак у №№ 3, 4, 8, 11, 21, 23.)

§ 10. «Бацькі і дзеці»

Інтарэсы сям'і і грамадства

Паўнакроўнае сямейнае жыццё пачынаецца з нараджэння дзіцяці. Дзеці - крыніца шчасця і натхнення. Разам з дзецьмі з'яўляюцца дадатковыя правы і абавязкі. У мужа і жонкі змяняюцца погляды на многае, а таксама ўзаемаадносіны. Бескарыслівае каханне да дзяцей дапамагае бацькам пазбавіцца непазбежных на першы час эгаістычных установак. Бацькоўскае каханне ўзбагачае каханне мужа і жонкі. Эмацыянальная атмасфера ў сям'і становіцца больш багатай. Дзеці цэментуюць сям'ю ва ўсіх адносінах. Яны ўмацоўваюць яе сувязь з грамадствам.

Ва ўсе часы ўзнаўленне пакаленняў з'яўлялася галоўнай задачай сям'і. Невыпадкова ва ўсіх народаў існуюць свае звычаі, абрады, звязаныя з нараджэннем дзіцяці. Але ў апошнія дзесяцігоддзі ў многіх краінах дакладна абазначылася тэндэнцыя да зніжэння нараджальнасці. У Беларусі праблема нараджальнасці таксама існуе. Гэта можа адмоўна адбіцца на развіцці эканомікі, культуры, навукі і г.д. Падлічана, што, калі б усе сем'і былі аднадзетнымі, хуткае выміранне насельніцтва Беларусі стала б непазбежным, бо адно дзіцяці аднаўляе колькасць бацькоў толькі напалову. Калі б ва ўсіх сем'ях было б толькі па двое дзяцей, то ў перспектыве, праз 300 гадоў, засталося б менш на 1 % цяперашняга насельніцтва Зямлі. Гэта адбываецца таму, што не кожная дзяўчына выходзіць замуж, не кожная становіцца маці, таксама як і не кожны юнак становіцца мужам, і не кожны муж становіцца бацькам. Таму, каб не ўзнікла дэмаграфічных праблем, пажадана, каб сям'я арыентавалася на траіх дзяцей.

У аднадзетнай сям'і ўзнікаюць цяжкасці з фарміраваннем асобы дзіцяці. Адзінае дзіця ў сям'і адзінокае. Яно з дзяцінства становіцца эгаістычным, разбэшчаным, канфліктным.

Устаноўлена таксама, што ў сем'ях, у якіх два ці больш дзіцяці, менш скасаванняў шлюбу.

Жыццё ў любві

У сям'і чалавек упершыню знаёміцца з любоўю. Гэта бацькоўская любоў да дзяцей, дзяцей да бацькоў, мужа і жонкі адзін да аднаго, дзяцей паміж сабой. Любоў у шырокім сэнсе слова і ёсць тая аснова, на якой трымаецца самае моцнае аб'яднанне людзей - сям'я. Менавіта сям'я вучыць чалавека жыць у любові.

Бацькоўская любоў да дзяцей - праобраз любві старэйшых да малодшых. Дзіця - плод кахання, гэтым ён такі дарагі і каштоўны. Яно расце, мужнее, з часам само становіцца паўнакроўным грамадзянінам, бацькам, маці. Але бацькі тым не менш па-ранейшаму клапоцяцца аб тым, каб дзіця было здаровым і жыло шчасліва.

Любоў дзяцей да бацькоў - гэта прыклад адносін малодшых да старэйшых. Дзіця ўяўляе бацькоў як нешта вялікае, незвычайна важнае і каштоўнае, з якім трэба быць пяшчотным, каб не прымусіць пакутаваць ці непакоіцца. Менавіта так адносяцца добра выхаваныя дзеці да сваіх бацькоў і калі вырастаюць.

Любоў дзяцей паміж сабой - гэта любоў да роўнага. Яго асновы таксама закладваюцца ў сям'і.

Каханне мужа да жонкі і жонкі да мужа - гэта форма адносін паміж асобамі рознага полу. Яно больш складанае, чым усякая іншая любоў. Палавое каханне ўзнікае ў момант наступлення фізіялагічнай сталасці чалавека. У палавым каханні, як і ў іншых відах кахання, ёсць элемент ідэальнага, узвышанага ўяўлення. Успомніце пачуццё, што ўспыхнула ў Таццяны Ларынай да Яўгена Анегіна:

Ты чуть вошел, я вмиг узнала,
Вся обомлела, запылала
И в мыслях молвила: вот он!
Не правда ль, я тебя слыхала:
Ты говорил со мной в тиши,
Когда я бедным помогала...

Што ж ідэалізуецца закаханым у іншым чалавеку? Аднаму падабаюцца ў ім вочы, іх колер; другому - колер валасоў, іх даўжыня; трэцяму - грацыёзны поступ, усмешка і г.д. Палкае ўяўленне закаханага ўзводзіць знешнюю прыгажосць у ранг ідэальнай.

Разам з тым шлюб быў бы нетрывалым, калі б галоўным пры выбары сямейнага партнёра была б яго знешняя прывабнасць. Ёсць яшчэ і іншы элемент, які моцна звязвае сямейную пару. Гэта душэўны, духоўны свет закаханых, які дае магчымасць ва ўзаемным адзінстве раскрыцца кожнаму з іх — зведаць радасць жыцця, атрымаць асалоду ад поўнага ўзаемаразумення, зведаць пачуцці суперажывання і спачування, якія напаўняюць іх сэрцы пачуццём дабрыні і пяшчоты. Вельмі правільна ў індыйскім пісанні «Галінкі персіка» гаворыцца:

Влечения
душ порождают дружбу.
Влечения
ума порождают уважение.
Влечения
тела порождают желание.
Соединение трех влечений
порождают любовь.

Бацькі, дарослыя, дзеці

Амерыканскі псіхолаг Эрык Берн звярнуў увагу на тое, што ў сям'і ў кожнага з нас фарміруюцца тры ўнутраныя духоўныя станы (ядры) адзінага «Я». Ён абазначыў іх як *Бацька (Б), Дарослы (Д) і Дзіця (Дз.)*.

Бацька - гэта комплекс маральных норм, перакананняў, жыццёвых прынцыпаў, традыцый і забабонаў, якія атрыманы людзьмі не толькі ад бацькоў, але і ад далёкіх продкаў. Бацькоўскае ядро асобы забяспечвае выхаванне дзяцей. Вучыць іх адчуваць радасць ад працы, прытрымлівацца запаведзей «не забі», «не ўкрадзі» і г.д. Тым самым чалавек, калі пасталее, імкнецца ацэньваць навакольную рэчаіснасць так, як рабілі гэта яго бацькі. Гэта частка ўласнага «Я» - найбольш кансерватыўная ў чалавеку. Памятайце, што ў кожным з нас жыве бацька. Ён уплывае на нашы паводзіны, як правіла, пазітыўна. Аднак, калі мы ведаем пра некаторую кансерватыўнасць гэтай часткі «Я», не трэба слепа пераймаць старыя ўяўленні аб жыцці, таму што вы не ў стане будзеце правільна ацаніць падзеі сённяшняга дня.

Дарослы стан у нашым «Я» - гэта здольнасць асобы атрымліваць, зберагаць і перапрацоўваць інфармацыю на падставе свайго жыццёвага вопыту. Гэта здольнасць аналізаваць сітуацыю, быць незалежным ад прадузятасці Бацькі, умець рабіць уласны выбар і самастойна знаходзіць выйсце з цяжкіх сітуацый. Дарослы стан «Я» не мае прамых адносін да нашага ўзросту. Вядомы смелыя паводзіны дзяцей на пажарах; дзеці сачыняюць музыку, пішуць вершы і г.д.

Стан жа Дзіцяці ў нашым «Я» - гэта здольнасць думаць, адчуваць, рэагаваць на падзеі так, як мы рабілі гэта ў дзяцінстве, ва ўзросце ад 2 да 6 гадоў, - імпульсіўна і шчыра. Без такой «дзіцячай» якасці асоба страчвае непасрэднасць пачуццяў, цеплыню, прыгажосць нечаканасці і ператвараецца ў робата. Як хочацца часам і даросламу пагуляць у сняжкі, атрымаць падарунак ад Дзеда Мароза!

Працэс узаемадзеяння паміж усімі трыма часткамі «Я» дазваляе кожнаму з нас знаходзіць аптымальнае выйсце з канфліктных сітуацый, ствараць магчымасці для радасных зносін. У выпадку, калі ўзаемадзеянне паміж часткамі «Я» кожнага, хто ўступае ў зносіны, праходзіць ў форме паралельных вектараў, зносіны носяць прыемны і радасны характар.

І насупраць, калі зносіны паміж часткамі «Я» праходзяць ў форме вуглаватых і крыжаваных вектараў, тады яны носяць канфліктны характар.

Напрыклад, калі Бацька звяртаецца да вас з просьбай як да Дарослага: «Схадзі, калі ласка, у аптэку за лекамі» і ты адказваеш: «Добра, я зараз схаджу», то канфлікту не будзе, таму што ты адказаў яму як Дарослы Бацьку. Але, калі б на яго просьбу ты адказаў як дзіця: «У мяне няма часу. Я хачу пагуляць з сябрамі», тады, беззумоўна, узнікла б канфліктная сітуацыя.

Вывады. *1. Паўнакроўнае сямейнае жыццё пачынаецца з нараджэння дзіцяці. 2. Каханне ў шырокім сэнсе слова і ёсць тая аснова, на якой трымаецца самы моцны з аб'яднанняў (саюзаў) людзей - сям'я. 3. Спасціжэнне сябе праз фарміраванне ў сям'і ўнутраных духоўных станаў (ядраў) адзінага «Я» (Бацька, Дарослы, Дзіця) вучыць нас зносінам з людзьмі.*

Слоўнік

Абрад - сукупнасць устаноўленых звычаяў, дзеянняў, у якіх увасабляюцца якія-небудзь рэлігійныя ўяўленні ці бытавыя традыцыі.

Праобраз - пажаданы ідэал узаемаадносін паміж людзьмі.

1. Колькі дзяцей пажадана мець у сям'і з пункту погляду яе інтарэсаў і грамадства?
2. Якія віды любві існуюць у сям'і?
3. Чаму ўзнікаюць канфлікты ў сям'і як іх пазбегнуць?

Практыкум

Падумайце

Сямейныя традыцыі і абрады ў Беларусі

У першую ванну для дзяўчынкі лілі малако, сыпалі цукар, каб была прыгожай і каб яе кахалі; для хлопчыка клалі сталь, каб быў дужым.

У некаторых вёсках, калі купалі дзяўчынку, ваду вылівалі на парог, каб яна, калі вырасце, «не заседзелася ў дзеўках», калі хлопчыка - то пад печ, каб быў добрым гаспадаром.

Вельмі цікавая традыцыя выбару імя для дзіцяці. Да сённяшняга часу дзяцей часта называюць у гонар дзеда ці бацькі. У ёй тым самым прасочваецца жаданне родных перадаць нованароджанаму станоўчыя рысы старэйшага сваяка або як можна даўжэй захаваць памяць аб нябожчыку.

Якія яшчэ сямейныя традыцыі і абрады вам вядомы (вясельныя, радзільныя, памінанне продкаў)?

ТЭСТ

«Бацькі і дзеці»

1. Ці лічыш ты, што ў цябе ёсць узаемаразуменне з бацькамі?
2. Ці размаўляеш ты са старэйшымі шчыра, адкрыта, раішся па «асабістых пытаннях»?
3. Ты цікавішся працай сваіх бацькоў?
4. Ці ведаюць бацькі тваіх сяброў?
5. Сябры бываюць у вас дома?
6. Ты дапамагаеш бацькам па гаспадарцы?
7. Табе нудна дома, ты любіш праводзіць свой вольны час паза домам?
8. Ці ёсць у цябе агульныя са старэйшымі заняткі і захапленні?
9. Ты прымаеш удзел у падрыхтоўцы сямейных свят?
10. А «дзіцячыя святы» ты любіш праводзіць без дарослых?
11. Ты абмяркоўваеш з бацькамі кнігі, што прачытаў?
12. Ты абмяркоўваеш з бацькамі тэлевізійныя перадачы і фільмы?
13. Ці бываеце вы разам у тэатрах, музеях, на выставах і канцэртах?
14. Бацькі ходзяць з табой у турпаходы ці на прагулкі?
15. Ты любіш праводзіць выхадныя дні разам з імі?

Сцвярджальны адказ ацаніце двума ачкамі. Калі адказ выражаецца словамі «часткова», «раз ад разу» - адным ачком. Калі ён адмоўны - 0. Падлічыце, колькі ачкоў вы набралі.

Калі больш за 20 ачкоў - вашы адносіны са старэйшымі ў сям'і ў асноўным можна лічыць добрымі.

Калі ад 10 да 20 - адносіны можна ацэньваць як здавальняючыя, але недастаткова разнабаковыя. Падумайце самі, у чым прычына гэтага.

Калі менш за 10 - вашы кантакты з бацькамі яўна недастатковыя. Неабходна вырашыць, як іх палепшыць.

Прыслухаемся

Дарагая тая хатка, дзе радзіла мяне матка.

Нашто мне і клад, калі ў дзетках лад?

Многа дзяцей - многа клопатаў, але і радасці шмат.

Народныя прымаўкі

Уславім жанчыну - маці, чыя любоў не ведае перашкод, чыімі грудзямі ўскормлены ўвесь свет! Усё цудоўнае ў чалавеку - ад прамянёў сонца і ад малака маці, вось што насычае нас любоўю да жыцця!

М.Горкі

Адносіны да дзяцей - беспамылковая мера духоўнай годнасці чалавека.

Янка Брыль

Любоў да бацькоў - аснова ўсіх дабрадзейнасцей.

Цыцэрон

Стаць бацькам зусім лёгка. Быць бацькам, насупраць, цяжка.

В.Буш

Любоў і павага да бацькоў без усякага сумнення ёсць пачуццё святое.

В.Р.Бялінскі

Непавага да продкаў ёсць першая прымета амаральнасці.

А.С.Пушкін

Віну продкаў выкупляюць нашчадкі.

Курцый

Што можна прачытаць

Розинаева Г. Супружество, материнство и отцовство. Мн., 1984.

Сысоў У.М. З крыніц спрадвечных. Мн., 1997.

Здароўе дзяцей — здароўе нацыі

Рада фізкультурнікаў

У Гродне адбыўся абласны семінар "Праграмна-нарматыўныя асновы кіравання сістэмай школьнага фізічнага выхавання — здаровы лад жыцця". Яго арганізатарам быў Гродзенскі абласны інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі. У рабоце семінара прынялі ўдзел інспектары, метадысты гарвыканкамаў і райвыканкамаў, кіраўнікі метадычных аб'яднанняў школ раёнаў і Гродна.

Семінар праходзіў на базе сярэдняй школы № 9 абласнога цэнтра, што спрыяла далучэнню да мерапрыемства ўсіх настаўнікаў фізкультуры навучальнай установы (кіраўнік метадычнага аб'яднання В.П.Купрацэвіч) і дало магчымасць яго ўдзельнікам пазнаёміцца з вопытам вядучай у Гродзенскай вобласці школы па арганізацыі спартыўна-масавай і фізкультурна-аздараўленчай работы.

Намеснік дырэктара па фізкультурна-аздараўленчай рабоце школы-гімназіі № 30 Гродна В.К.Гайдалёнак галоўную ўвагу ў сваім выступленні надаў праграмна-нарматыўным асновам кіравання сістэмай школьнага фізічнага выхавання: выкананню праграмы па фізвыхаванню, планаванню і задачам, якія ставіць школа-гімназія па выхаванні здаровага ладу жыцця вучняў.

Пра ролю і задачы метадычных аб'яднанняў у падрыхтоўцы настаўнікаў фізкультуры да рэалізацыі ў навучальнай дзейнасці праграмы здаровага ладу жыцця расказала кіраўнік семінара, метадыст ІПК А.В.Гаўрыленка. Яна таксама дала рэкамендацыі па рабоце з бацькамі. Гэта могуць быць выступленні настаўнікаў фізкультуры на агульнашкольных бацькоўскіх сходах, бацькоўскія канферэнцыі па праблемах фізічнага выхавання, лекторыі для бацькоў (тэмы "Рэжым дня школьнікаў", "Загартоўванне арганізма вучняў", "Шляхі выхавання працалюбства на ўроках фізкультуры", "Роля асабістага прыкладу бацькоў у выхаванні здаровага ладу жыцця" і інш.).

Настаўнікі фізкультуры школы-гімназіі № 30 Гродна Л.М.Дуднікава і Салтанішскай базавай школы Воранаўскага раёна І.Ч.Вараноўская падзяліліся вопытам работы па аздараўленні вучняў спецыяльных медыцынскіх груп, сістэме кантролю за фізічным развіццём школьнікаў.

Сур'ёзную ўвагу арганізацыі фізкультурна-аздараўленчай работы надаюць у Кастрычніцкім раёне Гродна, дзе гэтыя пытанні курыруе вельмі неабыякавы да сваёй справы чалавек Фёдар Емяльянавіч Голікаў. Пра гэта расказаў метадыст Ленінскага райвыканкама У.М.Будкоў. На семінары быў паказаны відэазапіс фізкультурна-аздараўленчых мерапрыемстваў: фіналу "Стартуюць усе", абласнога турысцкага злёту, заняткаў па рытмічнай гімнастыцы і інш.

Пытанні, узнятыя дакладчыкамі, надзвычай актуальныя. Здароўе — гэта адзін з паказчыкаў цывілізаванасці грамадства. У нашай краіне выклікае трывогу высокі працэнт вучняў з рознымі функцыянальнымі парушэннямі. У першых класах такіх дзяцей да 49 працэнтаў. Колькасць здаровых дзяцей пастаянна зніжаецца, а вучняў спецыяльных медыцынскіх груп — павялічваецца.

Вельмі важна кожнаму зразумець тры ісціны: з чужых рук здароўя не атрымаеш; вылечыць сябе чалавек можа сам, даваючы свайму арганізму; выздараўленне можна атрымаць толькі праз усведамленне неабходнасці гэтага, у гармоніі з прыродай.

Належны ўзровень фізічнай культуры настаўніка — неабходная перадумова яго гарманічнага развіцця, здароўя і высокай сацыяльна-педагагічнай актыўнасці. Настаўнік не заўсёды і не на належным узроўні можа вырашыць пытанні фізічнага развіцця вучняў, калі не адчуе на сабе здаровага ўплыву фізічнага выхавання. У такім выпадку ён пазбаўляецца магчымасці асабістым прыкладам уздзейнічаць на іх пры фарміраванні здаровага ладу жыцця.

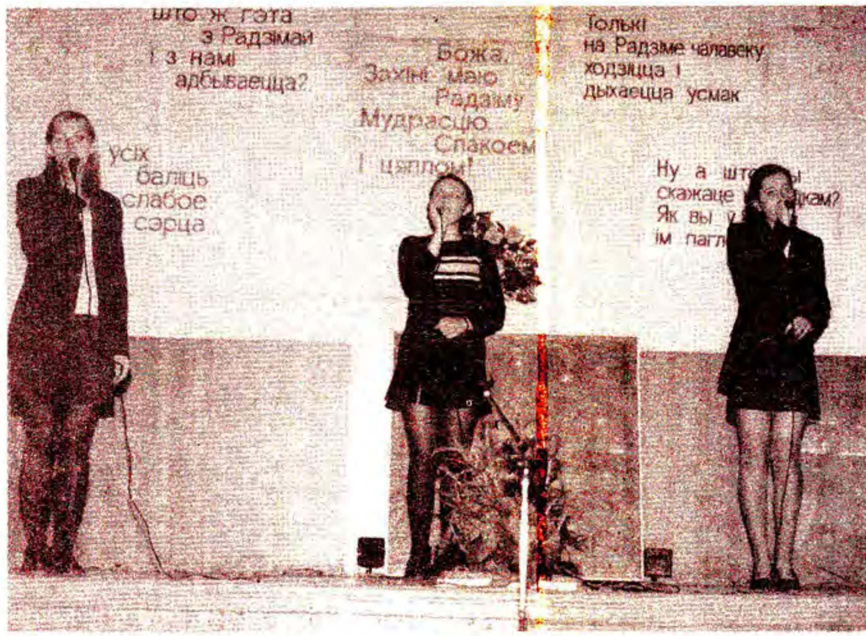
Нелюбімыя ўрокі забіраюць здароўе дзяцей. Любімыя ж, наадварот, прыносяць новыя і новыя ўсплёскі творчай энергіі. Гарманічна выяўляючы сябе ў сваім жыцці, мы садзейнічаем росквіту нашай краіны — такая рыса была падведзена ў заключэнне тэарэтычнай часткі семінара.

Затым удзельнікам мерапрыемства былі паказаны адкрытыя ўрокі з малодшымі школьнікамі спецыяльнай медыцынскай групы і ўрок атлетычнай гімнастыкі ў трэнажорнай зале ў 11 класе (юнакі). Прыгожым акордам, які завяршыў работу семінара, стала ўрачыстае адкрыццё і пачатак месячніка абаронча-масавай работы, прысвечанага Дню абаронца Айчыны.

Аляксандра ГАЎРЫЛЕНКА,
метадыст Гродзенскага ІПК.

Пісьменнік у школе

Урок высокай паэзіі

Урок высокай паэзіі нядаўна правёў у Ляхавіцкай гімназіі вядомы паэт Генадзь Бураўкін. Адбыўся ён дзякуючы ініцыятыве выкладчыцы беларускай мовы і літаратуры Раісы Анташук, дырэктара гімназіі Аляксандра Новікава і яго намесніка Наталлі Маслоўскай.

...І зала поўнілася чаканнем. Дапытлівыя маладыя людзі ў сілу свайго шчаслівага ўзросту, якія ўсё бачаць нескажоным зрокам, з цікавасцю сустрэлі знакамітага паэта. Так, вершы Генадзя Бураўкіна яны чыталі, вучылі на памяць. Ёсць яны і ў падручніках, кнігах. Але ж які паэт сам?

Прыкладна так пачынаецца знаёмства: вочы ў вочы, першыя словы, а пасля, калі заладзіцца, пазнаюцца і душы.

Гэта была па-незвычайнаму цёплая сустрэча. Словы выбраннікі, воляю аўтара выстаўленыя ў рыфмаваныя радкі, стваралі кожны раз непаўторную песню душы — лірычную, самотную, гнеўную, трагічную або іранічную. Вершы жылі ўжо сваім незалежным жыццём і прымушалі ўрэшце рэшт біцца ва унісон адкрытыя мудраму слову і чыстаму пачуццю сэрцы юных. Генадзь Мікалаевіч слухаў вершы — як чыталі вучні не паказённаму, механічна завучанаму, а з душою. І прыемна было ад таго, што дзяўчынкі і хлопчыкі дакладна траплялі ў зададзеную танальнасць верша, улоўлівалі менавіта тую думку, той настрой, з якім паэт пісаў яго ("Я сам так не прачытаў бы", — пасля скажа ён).

Як важна, каб вобраз творцы, створаны па ўяўленні на аснове яго верша, супаў з рэальна пазнаным.

Зразумела, што з асаблівай цікавасцю гімназісты чакалі жывога слова паэта. Чакалі і адказаў на шматлікія пытанні — як дакладна сфармуляваныя, так і нават не выказаныя.

— Я не баюся ніякіх пытанняў, — сказаў Генадзь Мікалаевіч. — Адкажу на любыя з іх адкрыта. Толькі... не бойцеся маіх адказаў.

І трэба было бачыць гэтыя раскрытыя ў захапленні і павазе вочы дзяўчынак і хлопчыкаў, бо паэт казаў тое, што яны спадзяваліся пачуць — праўдзівае і мудрае слова. А гэта ж той камертон, па якому заўсёды ўстанаўліваецца радство душ.

Паэт чытаў свае вершы. У іх усё, а галоўнае — любоў, якая поўніць сэрца болем і пяшчотай да Беларусі, да людзей, заклік не пасаваць перад цяжкасцямі, спадзеў на сапраўднае чалавечае шчасце.

Як чытаў! Гімназістам і іх настаўнікам надоўга, а то і назаўсёды запамятаецца гэты высокі ўрок паэзіі, бязмежнай любові да сваёй роднай мовы, урок самапавагі, усведамлення свайго законнага і належнага месца ў людской супольнасці, які правёў Генадзь Бураўкін. Ад зневажальных, часам паўсядзённых цяжкасцей прозы жыцця паэт узняў іх дух на паэтычнае асэнсаванне рэчаіснасці. Бо здараецца, калі яркая ўспышка раптам азорыць цемру — усё становіцца бачным, праступае дарога і адступае страх.

Калі паэт чытаў сваю знакамітую "Малітву": "...Смутнаю парою нелюдзімай, // Калі ўсё наўкол ідзе на злом // Божа, // Захіні маю Радзіму // Мудрасцю, // Спакоем // І цяплом" — яе падхапілі чыстыя дзіцячыя галасы.

Ларыса КОКТЫШ.
Фота Яўгена КОКТЫША.

З блакнота даследчыка

Свой шлях завяршыла ў Баранавічах

З Баранавічамі звязаны многія фрагменты, эпізоды гісторыі рускай літаратуры. Часам, магчыма, і эпізоды, якія з'яўляюцца сведчаннямі, памяткамі і пра пісьменнікаў малавядомых. Але з гэтай нагоды варта ўзгадаць словы Уладзіміра Сямёнавіча Караткевіча: "А, між іншым, мы ўсе ... як тыя каменьчыкі ў мазаіцы. Выкінь адзін, і мазаіка распадзецца. У літаратуры адбываецца нешта падобнае. Яна складаецца з талентаў рознай велічыні. Адны пісьменнікі — больш таленавітыя, другія — менш. Але і без іх нельга мець поўнае ўражанне аб літаратурным працэсе, аб стане яго, аб перспектывах развіцця..."

І Вольга Аляксандраўна Ляпко (дзявочае прозвішча — Скалоўская) — пісьменнік малавядомы. І ўсё ж такі хацелася б пра яе ўзгадаць. Тым болей, што і дачыненне да Беларусі яна мае самае непасрэднае. Хаця і нарадзілася ў Ізмаіле ў 1837 годзе, свой жыццёвы шлях завяршыла ў Баранавічах 14 лютага 1905 года.

Як патрапіла сюды? Мо следам за мужам-чыноўнікам Іванам Цімафеевічам Ляпко? Гэтая версія яшчэ патрабуе высвятлення.

А след яе — Вольгі Аляксандраўны — у літаратуры!.. Закончыўшы ў 1854 годзе Кіеўскі інстытут шляхетных дзяўчат, у хуткім часе выходзіць замуж. Іван Цімафеевіч Ляпко — чыноўнік, музыкант-аматар. І жывуць маладыя людзі ў Пецярбургу. Літаратурны дэбют паэтэсы і перакладчыцы адносіцца да 1866 года. Публікацыя сатырычнага верша "Похвала слезам (не Шуберта)" у часопісе "Будильник". Тут патрэбна заўважыць, што ў 1865 — 1877 гадах рэдактарам-выдаўцом гэтага досыць знакамітага выдання з'яўляўся графік-сатырык Сцяпанаў — дзядзька Вольгі Аляксандраўны. Галоўнай тэмай маладой паэтэсы становіцца праблема жаночай эмансіпацыі.

От сочетанья Свободы
с Прогрессом
Это дитя родилось.
Нежное, робкое
было созданье,
Именем — Женский Вопрос.
Мать умерла у ребенка,
Прогресс же,
Двигая массы идей,
Бросил малютку —
что будет, то будет!
Свет не без добрых людей.

Гэтыя радкі Вольга Ляпко надрукавала ў 1868 годзе ў часопісе "Отечественные записки". Тэма эмансіпацыі — і ў публікацыі артыкула маладой пісьменніцы "Да жаночага пытання" (у часопісе "Искра", 43 нумар за 1867 год).

Іван і Вольга заводзяць вялікую сям'ю. Заробку мужа-чыноўніка не заўсёды хапае. Пісьменніца бярэцца за любую літаратурную работу, становіцца сапраўднай падзёншчыцай. Піша казкі для дзяцей, вершаваныя апавяданні "з працягам", шмат перакладае. У 1867 годзе Вольга Аляксандраўна пераклала на рускую мову зборнік вершаў Тараса Шаўчэнкі "Кабзар" (асобнае выданне — Пецярбург, 1867 год). А следам і паэму Тараса Шаўчэнкі "Гайдамакі". Выданне яе запыніла цэнзура. Час — строгі суддзя. І пераклады Ляпко з паэзіі Шаўчэнкі — даўно забытыя. У сучасных выданнях "Кабзара" па-руску традыцыйна змяшчаюцца пераклады, зробленыя К.Сіманавым, В.Інбер, А.Безыменскім, Л.Вышаслаўскім, А.Сурковым, Л.Озеравым, В.Звягінцавай, А.Таркоўскім, У.Саянавым, М.Галодным, М.Зянкевічам, А.Твардоўскім... Безліч імёнаў! Безліч паэтычных, перакладніцкіх аўтарытэтаў!.. І хаця няма сярод іх Вольгі Ляпко, варта помніць, што яна была сярод пачынальнікаў адкрыцця Тараса Шаўчэнкі рускаму чытачу.

І ўсё ж, як патрапіла паэтэса, перакладчыца ў Баранавічы? Ці сачыла за мінскім перыядычным друкам? Ці ведала хаця б каго-небудзь з рускіх пісьменнікаў, хто ў той час працаваў на Беларусі? Ці дасылала свае творы Вольга Ляпко ў пецярбургскія выданні?.. Пакуль што — адны пытанні без адказаў. І, відаць, спакваля варта шукаць адказы на іх.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

По краінах і кантынентах

Па чым пазнаюць бельгійца?

Паспрабуем прыадкрыць сакрэт: бельгійца пазнаюць не па пашпарту, не па знешнасці, а па спосабу вядзення гаспадаркі, па яго схільнасцях і прывычцы жыць у асаблівым навакольным асяроддзі.

Яго асяроддзе — гэта чыстыя, прыгожыя гарады з брукаванымі маставымі, якія штодзень мыюць вадой з мыльным растворам, гэта дамы з вежавымі гадзіннікамі, флюгерамі ў выглядзе пеўняў ці параснікаў, гэта царкоўныя званніцы з карыйёнамі (карыйён — набор невялікіх настроеных званоў, на якіх выконваецца пэўная мелодыя). А бельгійскія гарады — гэта яшчэ і дамы з аканніцамі, якія па вечарах наглуха зачыняюцца, а на аконных вітрынах магазінаў апускаюцца металічныя шторы, ва ўсіх кватэрах шчыльна зацягваюцца занавескі. Такім чынам кожны дом, кожная кватэра адасабляюцца ад усяго свету і ператвараюцца ў маленькія крэпасці. У іх ідзе сваё, нікому не бачнае звонку, жыццё, у якім утульна і прыемна.

Бельгійцы па сваім характары — народ авантурны ў рамантычным сэнсе гэтага слова. У першую чаргу гэта адносіцца да маладых мужчын. Як толькі яны ўлюбляюцца, гатовы зрабіць для сваіх каханых усё магчымае і немагчымае, нават пабудаваць казачны палац. Ледзь паспее малады чалавек пазнаёміцца з дзяўчынай, якую меціць у нявесты, як адразу ж пачынае спакушаць яе праектамі чароўнага палаца, малюе іх на паперы.

Захопленая перспектывай прыгожай казкі ў сямейным жыцці, дзяўчына без роздуму кідаецца на шыю свайму суджанаму. І неўзабаве бярэ справу ажыццяўлення праекта ў свае рукі. У Бельгіі неяк здаўна павялося, што будаўніцтва дома — справа жаночая.

Жанчына ажыццяўляе агульнае кіраўніцтва. З уласцівай ёй віртуальнасцю бясконца відазмяняе план дома, раз-пораз уносіць карэктывы ў праект, дае ўказанні архітэктару, з якім заключылі кантракт.

Бедны архітэктар! Як толькі ён трапляе ў падначаленне гаспадыні ажыццяўляемага праекта, сам сабе ён ужо не належыць. Ім яна вольна маніпуліраваць, як ёй заманецца. Ён для яе проста будаўнічы матэрыял, у лепшым выпадку скарбніца ідэй і думак, з якіх яна на свой густ выбірае тыя, што найлепшым чынам спрацуюць на ўпрыгажэнне дома. З лёгкасцю незвычайнай яна дазваляе сабе называць яго "мой архітэктар" гэтак жа, як многія жанчыны прысвоілі сабе права гаварыць "мой доктар", "мой цырульнік".

І вось нарэшце палац узведзен, нашпігаван усялякім начыннем, абстаўлен мэбляй. Жыві ды радуйся! Але каб у доме сапраўды было камфортна і ўтульна, саграваў душу і радавала, бельгійцы з асаблівым трапятаннем афармляюць інтэр'ер гасцінай. Яны любяць стварыць такі антураж, які абуджае прыемныя асацыяцыі, дзе кожная рэч нагадвае аб нейкіх дарагіх сэрцу мінулых падзеях.

Найбольшы ж акцэнт у інтэр'еры бярэ на сябе шафа-сервант, ніжняя частка якой драўляная і выраблена ў стылі рэтра. Побач стаіць стол з кручанымі ножкамі. На сценах кандэлябры, мастацкія карціны. Дзверы шафы-серванта ўпрыгожаны мастацкімі роспісамі — сюжэтамі з жыцця Сярэднявечча, ідылічнымі карцінкамі на ўлонні прыроды, кірмашовымі сцэнкамі.

Варта адчыніць шафу — і перад вачыма адкрываецца ўсё багацце, якое капілася дзесяцігоддзямі і дасталася ў спадчыну ад дзядулі з бабуляй. Гэта розныя сувеніры, адмысловыя шкатулкі, распісныя бляшаныя куфэрачкі і кардонныя, нібы пазалочаныя, каробкі. А ў іх — фамільныя каштоўнасці: узнагароды (медалі і ордэны), сярэбраныя і залатыя ланцужкі, бранзалеты і медальёны, пярсцёнкі і іншая біжутэрыя і, як сведкі даўніны, фамільныя дакументы і ўсялякая ўсячына, якая нагадвае гаспадарам аб нейкіх вехах жыцця з іх радаслоўнай.

У бельгійцаў своеасаблівы падыход да прысваення назваў вуліцам, плошчам, паркам. Яны імкнуцца ўвекавечыць памяць не толькі славутых суайчыннікаў, але і выказаць прыхільнасць да любімых футбольных каманд або папулярных літаратурных герояў. І сапраўды, чаму б не аддаць належнае высакародству такіх персанажаў, як Дон Кіхот або Кот Леапольд. Гэта і ненадакучліва, і мілагучна, і выклікае ў душы прыемны рэзананс, які настройвае на дабрадушны лад, на ўсмешку. А ўсмешка, як вядома, гэта бальзам для душы.

Адна з вуліц у Бруселі называецца Дарога да чароўнага лесу. Незвычайна і прыгожа! Ці не так? А ўзнікла гэта назва даўно, калі яшчэ не было ні самой вуліцы, ні горада. Некалі тут праходзіла дарога ў вялікі прыгожы лес. З цягам часу паабапал яе выраслі дамы — так стварылася вуліца. Новую назву прыдумваць не сталі. Засталася даўнейшая. І ўсім зразумела — чаму.

Бельгійцы ўвогуле не любяць нічога пакідаць безыменным. Яны прыдумваюць назвы нават жылым дамам, вілам. У кожную назву імкнуцца ўнесці штосьці сваё, патаемна-інтрыгуючае: "Начная архідэя", "Манастыр Ціля", "Мары-Клёр", "Мая мара", "Сны збываюцца".

Вілы яны будуюць дзе-небудзь на ўскрайку лесу. Іх фасад здалёк кідаецца ў вочы сваім белым колерам. Экзатычна глядзіцца на такой віле саламяная страха, над якой горда азіраецца па баках певень-флюгер з кованага жалеза. Ля ўваходу ў двор — брама. Над ёй узвышаецца вулічны ліхтар. Па сваёй архітэктоніцы ён таксама нагадвае мінуўшчыну. Побач з брамай — два чырвоныя колы ад калёсаў. К дому вядзе брукаваная дарожка. На фасадзе дома замацаваны мудрагелісты вензель, спецыяльна выкаваны кавалём. У палісадніку растуць ёлкі і беластволыя бярозкі.

Калі ацаніць усю гэтую прыгажосць, становіцца зразумелым, чаму бельгійцы не любяць падоўгу падарожнічаць, чаму яны заўсёды адчуваюць цягу дамоў. Бо нідзе ў свеце большай утульнасці і такой прыгажосці, якую яны ўласнаручна стварылі, бадай, не сустрэць. Яны бязмерна любяць свой дом, свой горад, сваю краіну. Ніякія чужыя землі іх не вабяць. Ці не ў гэтым сакрэт рэальнага пачуцця радзімы, і не абстрактнага, а сапраўднага патрыятызму. Ім ёсць што любіць, што захоўваць, што абараняць.

Бельгія — прыдатны край, сапраўдны маленькі Эдэм, дзе прырода і цывілізацыя жывуць у поўнай гармоніі. Гэта краіна зялёных лугоў, што раскінуліся ўздоўж серабрыстых рэк, старажытных гарадоў і пасёлкаў з 35 мільёнамі жыхароў.

Тэкст падрыхтаваў Пятрусь ЮДО.

НА ЗДЫМКУ: старадаўні горад Гент — важны культурны і прамысловы цэнтр.

Краязнаўства

Экскурсія на Жузлянку

Расказваючы вучням пятага класа пра гарадзішчы ранняга жалезнага веку, я паведаміў ім, што такія старажытныя помнікі ёсць і ў Асіповіцкім раёне і нават на тэрыторыі нашага Вяззеўскага сельсавета. А адно з іх — Жузлянскае, што непадалёку ад вёскі Смык, дык наогул добра захавалася да нашага часу. Вучні зацікавіліся пачутым і пачалі мяне прасіць, каб я звадзіў іх да гэтага сведкі нашай сівой мінуўшчыны. Я згадзіўся. Вырашылі, што экскурсію зробім на веласіпедах.

Раніцай у нядзелю школьнікі разам са сваім класным кіраўніком Галінай Кузьмінічнай Манько сустрэлі мяне каля Вяззеўскага Дома культуры. Тут мы наведалі музей калгаса "Авангард", дзе азнаёміліся са старажытным перыядам гісторыі нашай мясцовасці, і асабліва звярнулі ўвагу на звесткі аб Жузлянскім гарадзішчы.

Потым мы адправіліся ў дарогу на веласіпедах. Наш маршрут пралягаў уздоўж ракі Свіслач. Амаль на ўсім яго шляху нам сустракаліся маляўнічыя краявіды узбярэжжа. Іх казачная прыгажосць увесь час вабіла і клікала нас уперад, таму рухацца было лёгка і весела. Каля базы адпачынку "Бярозка" вучні нечакана збіліся ў кучу і з хваляваннем пачалі паказваць Галіне Кузьмінічне ў бок ракі. Я таксама спыніўся, зірнуў на Свіслач і застыў, як зачараваны. Туман пяшчотна хіліўся да вады. Здавалася, ён хоча ухутаць і сагрэць сабой раку ад ранішняй прахалоды, нібы малады хлопец сваю каханую на світанку. Пастарэўшы лес панура пазіраў на іх. Астравы, страціўшы сваё зялёнае адзенне, выглядалі гаротнымі і пакінутымі. Каля іх не чулася вясёлага клёкату качак і ўсплеску рыбы. Адтуль цягнула адзінотай і смуткам. Астравы ўжо не вабілі да сябе так, як летам, і здаваліся халоднымі і больш далёкімі.

Дабраўшыся да вёскі Смык, мы вырашылі звярнуцца да яе жыхароў, каб яны падказалі, як нам лепш дабрацца да Жузлянскага гарадзішча. Але ўсе, да каго мы звярталіся, нават не ведалі аб гэтым старажытным помніку, які знаходзіцца непадалёку ад іх вёскі. Урэшце адна жанчына параіла нам звярнуцца да старэйшага жыхара Мікалая Фаміча Налівайкі. Нам пашанцавала. Мікалай Фаміч якраз пілаваў дровы каля свайго дома. Ён з ахвотай падказаў нам, як хутчэй дабрацца да Жузлянкі, і пры гэтым успомніў, што там ў 70-х гадах вучоныя з Мінска вялі раскопкі. Галіна Кузьмінічна пацікавілася: "А чаму ваша вёска завецца Смык?" Мікалай Фаміч упэўнена адказаў, што назва паходзіць ад скрыпічнага інструмента "смычок". Справа ў тым, што наша паселішча ў мінулым славілася добрымі скрыпачамі. Адсюль і назва, — прадоўжыў ён.

Мы шчыра падзякавалі Мікалаю Фамічу і рушылі далей. Па дарозе я расказаў дзецям пра меркаванне вучоных наконт назвы вёскі Смык. У тапанімічным слоўніку пад рэдакцыяй В.А.Жучкевіча сцвярджаецца, што слова смык паходзіць ад назвы прымітыўнай сельскагаспадарчай прылады працы далёкага мінулага, а ў тапаніміі — ад мянушак і прозвішчаў. Раней жа гэта вёска называлася Смык-Слабада. У федэральныя часы, калі да назвы вёскі дадавалася слова Слабада, то гэта азначала, што жыхары такога паселішча карысталіся часовым вызваленнем ад выплаты падаткаў і іншых павіннасцей.

Праз паўгадзіны мы былі ўжо на гарадзішчы. Вучні былі ўражаны яго вышынёй і асабліва крутымі абрывістымі берагамі Жузлянкі і Свіслачы, якія акружаюць яго з паўднёвага і паўночнага захаду. З вялікай цікавасцю яны агледзелі насыпны вал паміж рэчкамі, які з усходу калісьці абараняў жыхароў паселішча. З унутранага боку вала бачны сляды раскопак. Я растлумачыў школьнікам, што гэта сляды навуковых даследаванняў вядомага на Беларусі археолага, прафесара Загарульскага і яго студэнтаў. Тут у 70-я гады яны праводзілі раскопкі, у час якіх былі знойдзены рэчы эпохі кіеўскай культуры III — V в.н.э. Звонку за валам добра бачны глыбокі роў, які ў мінулым злучаў Свіслач з Жузлянкай. Мы спусціліся ў роў і сфатаграфаваліся на фоне старажытнага помніка. Потым дзеці замералі вышыню гарадзішча ад узроўню вады да яго верхняй пляцоўкі. Атрымалася каля 12 метраў. Агледзеўшы старажытнае паселішча з усіх бакоў, мы вырашылі падсілкавацца, перш чым адправіцца дамоў. Размясціліся на верхняй пляцоўцы ў тым месцы, дзе трохвугольнік гарадзішча сваім вастрэйшым рогам упіраецца ў сутоку Жузлянкі і Свіслачы. Адсюль адкрываецца велічны від на водную панараму, якую ўтварае зліццё дзвюх рэк. Нашы продкі невыпадкова сяліліся там, дзе зліваюцца рэкі. Такія мясціны ў іх лічыліся святымі. І на самай справе ўсё тут уяўляла храм, створаны прыродай.

І мне захацелася расказаць сваім вучням пра цікавага чалавека, які калісьці жыў у Асіповічах. Яго імя доўгі час замоўчвалі ў навуковым свеце і баяліся ўспамінаць землякі. Звалі яго Аляксандр Гаўрылавіч Нямцоў. Працаваў ён у Асіповіцкай чыгуначнай школе. Як сведчаць яго былыя вучні, гэта быў усебакова адораны чалавек і таленавіты настаўнік. Але асабліва яго талент праявіўся як краязнаўца і этнографа-фалькларыста. Ён збіраў і зберагаў нашу спадчыну. За сваё кароткае жыццё ён напісаў больш 12 навуковых прац па фальклору і этнаграфіі Асіповіцкага раёна. У адной з гэтых работ ("Экскурсія вучняў Асіповіцкай сямігодкі" (1925 г.) А.Нямцоў першым з вучоных дасканала апісаў Жузлянскае гарадзішча. І, магчыма, сёння мы размясціліся якраз на тым месцы, дзе ў 1925 годзе Аляксандр Гаўрылавіч таксама сядзеў са сваімі вучнямі. На жаль, яго навуковую дзейнасць і жыццё дачасна абарваў сталінскі ГУЛАГ. Вельмі добра, што нарэшце імя А.Г.Нямцова па праву занесена ў апошняе выданне Беларускай энцыклапедыі.

Перш чым адправіцца дамоў, я яшчэ раз акінуў навакольную прыгажосць і ў думках пажадаў Жузлянскаму гарадзішчу шчаслівага плавання ў акіяне гістарычнага часу, каб ён заўсёды рассякаў дрымоту і забыццё тых, хто абыякава ставіцца да мінулага, каб падтрымліваў сувязь розных пакаленняў і напамінаў ім, дзе іх карані і адкуль яны родам.

* * *

Назаўтра раніцай я прачнуўся ў бадзёрым настроі і вельмі здзівіўся, што зусім не адчуваю болю ў мышцах ног, хоць і праехаў на веласіпедзе каля 30 км. Напэўна, праўда тых, хто сцвярджае, што культурна-гістарычныя помнікі захоўваюць энергію нашых продкаў, і яна жывіць тых, хто іх не забывае.

Праз некалькі дзён вучні прынеслі мне свае сачыненні, у якіх яны апісалі свае ўражанні аб убачаным на экскурсіі. Вучань 5-га класа Рэнат Герасімчук напісаў: "...Каб я быў кіраўніком, то забараніў бы на Жузлянскім гарадзішчы ўсялякія раскопкі, надаў бы яму першапачатковы выгляд і вадзіў бы туды экскурсіі не толькі жыхароў Асіповіцкага раёна, а ўсіх хто, прыязджае да нас у госці з суседніх і далёкіх краін".

Хочацца верыць, што мудрыя словы гэтага хлапчука пачуюць і дарослыя кіраўнікі. Нездарма ж ёсць народная прыказка: "Вуснамі дзіцяці гаворыць ісціна".

Станіслаў ЛУКАШЭВІЧ,
настаўнік гісторыі Вяззеўскай сярэдняй школы Асіповіцкага раёна.

Гаспадыні

Бліны кожны любіць розныя...

Бліны на дражджах

4-5 шклянак мукі, 2 чайныя лыжкі (4 грамы) сухіх дражджэй, 4 шклянкі малака, 5 яек.

Рашчыніць у 4 шклянках цёплага малака 2 — 2,5 шклянкі пшанічнай мукі з 2 лыжкамі дражджэй. Дабавіць крыху солі і ўсё старанна размяшаць. Паставіць на 3 гадзіны ў цёплае месца. Калі цеста падымецца, узбіць яго, падсыпаць муку, якая засталася, уліць жаўткі і ўзбітыя бялкі, асцярожна размяшаць даць падняцца і, не перамешваючы, выпякаць.

Бліны на содзе

3 шклянкі мукі, 3 шклянкі вады, 2-3 яйкі, сталовая лыжка цукру па 0,4 чайнай лыжкі солі. соды, лімоннай кіслаты.

Яйка змяшаць з цёплай вадой, дабавіць соль, цукар і соду, усыпаць муку і размяшаць да знікнення камякоў. Лімонную кіслату развесці вадой, уліць у цеста, размяшаць і неадкладна выпякаць бліны.

Маркоўныя бліны

2 шклянкі пшанічнай мукі. 5-6 невялікіх морквін, шклянку грэцкай мукі, 30 грамаў дражджэй, 3 яйкі, 3 шклянкі малака, сталовая лыжка цукру, соль на смак.

Развесці дрожджы цёплым малаком, дабавіць яйкі, цукар, соль і, памешваючы, крыху ўсыпаць пшанічнай і грэцкай мукі (можна размалоць у кавамолцы грэцкія крупы). Нацерці на тарцы 5-6 морквін сярэдняй велічыні і выкласці ў цеста. Усё размяшаць і выпякаць.

Святочныя бліны

400 грамаў мукі, 0,5 літра малака, 15 грамаў дражджэй, 2 яйкі, чвэрць шклянкі смятаны або вяршкоў, соль.

Муку падзяліць на дзве роўныя часткі. З адной прыгатаваць апару разам з малаком і дражджамі, паставіць у цёплае месца, каб падышла. Затым дабавіць жаўткі і астатнюю муку, добра размяшаць. Уліць смятану або вяршкі. У апошнюю чаргу дабавіць узбітыя ў моцную пену бялкі. Цеста павінна падысці.

Блінчыкі

2 шклянкі мукі, 5 яек, 3 станы малака, сталовая лыжка растопленага масла.

Жаўткі разбаўтаць, пасаліць, дабавіць малако, масла і паступова падсыпаць муку. Затым узбіць бялкі, уліць у цеста, размяшаць і выпякаць.

Здобныя бліны

300 грамаў мукі, 50 грамаў масла, 4 яйкі, 3 шклянкі малака, 30 грамаў цукру, соль.

Жаўткі расцерці з цукрам, масла растапіць і змяшаць з мукой, паступова падліваючы малако. Масу паставіць на маленькі агонь і бесперапынна памешваць, пакуль крыху не загусцее. Да кіпення даводзіць нельга. Затым астудзіць, дабавіць пену ўзбітых бялкоў і — можна пячы.

Блінны рулет

Спячы блін на вялікай патэльні. Змазаць растопленым маслам. Пакласці на яго слаямі начынку: слой рысу ці пшана з сечанымі яйкамі, слой тварагу. І так — некалькі разоў. Скруціць блін у рулет, пакласці ў форму і запячы. Пры падачы нарэзаць лустачкамі.

Падрыхтавала Аліна ЯНКОЎСКАЯ.

Спорт

На прызы Прэзідэнта

У Беларусі праходзяць першынствы абласцей і сталіцы сярод юных хакеістаў "Залатая шайба-2001" да рэспубліканскіх спаборніцтваў на прызы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у дзвюх узроставых групах — 1988 — 1990 і 1986— 1987 гадоў нараджэння.

Першынство сталіцы з удзелам каманд малодшай групы з усіх 9 раёнаў сем дзён (19 — 25 лютага) праходзіла ў Лядовым палацы. Пераможцамі сталі школьнікі Партызанскага раёна. Прызавыя месцы занялі каманды Маскоўскага і Першамайскага раёнаў. Хакеісты Савецкага раёна прабіліся ў мацнейшую чацвёрку з папярэдніх гульняў, але засталіся за мяжой прызёраў.

А з 26 лютага спрэчку за права прадстаўляць сталіцу на рэспубліканскіх спаборніцтвах пачынаюць 15-гадовыя хакеісты таксама з каманд усіх раёнаў горада-героя. Іх турнір праводзіцца на лёдзе крытага катка ў парку імя М.Горкага.

Поспех сямікласніка

У мінскім Палацы воднага спорту чатыры дні праходзіў розыгрыш Кубка Беларусі па скачках у ваду.

Галоўныя прызы з метровага і трохметровага трамплінаў у мужчын заваяваў Ігар Сямашка. У жанчын на гэтых снарадах пераможцамі сталі маладыя майстры Дар'я Раменская (трамплін 1 м) і Вольга Рыжова (трамплін 3 м). У скачках з вышкі вызначыліся юныя кандыдаты ў майстры Даша Палянская і Вадзім Каптур.

А найбольшы ўклад у камандную скарбонку юных унёс 13-гадовы мінскі сямікласнік Коля Дырда, які ў мужчынскай спрэчцы заваяваў узнагароды на ўсіх трох снарадах. Гэты ўклад дапамог першаму сталічнаму калектыву першынстваваць у спрэчцы за камандны кубак.

Вільям АСТРЫНСКІ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана КІРСАНАВА.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №1245
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 28.2.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.